

Alstahaug
kommune

Kulturminneplan 2018-2023

Vedtatt av Alstahaug Kommunestyre 01.03.2018



– Et historisk sted med nye muligheter

«Det folk som glemmer sin historie har ingen fremtid» Henrik Arnold Wergeland, (1808-1845)

Innholdsfortegnelse

DEL I.....	4
1. Innledning.....	4
1.1 Om prosessen	4
1.2 Definisjoner av begrep	6
1.3 Oversikt over nyere tids kulturminner som per 2017 har en vernestatus eller er «listeført»	8
2. Mål og rammer	10
2.1 Mål for planen	10
2.2 Rammer for planen.....	10
3. utfordringer og muligheter i kulturminnearbeidet	12
3.1 Hvorfor ta vare på kulturminner?.....	12
3.3 utfordringer fremover.....	13
4. Lovverk, virkemidler og aktører	15
4.1 Overordnede føringer, lovverk og virkemidler	15
4.1.1 Kulturminneloven.....	15
4.1.2 Plan og bygningsloven (PBL)	17
4.1.3 Gravferdsloven	18
4.1.4 Naturmangfoldloven.....	18
4.1.5 Andre lover og forskrifter	18
4.1.6 Stortingsmeldinger og offisielle uttalelser	19
4.2 Aktører, roller og ansvar i kulturminnearbeidet.....	19
DEL II	21
5. Kulturhistorisk oversikt over kommunen	21
6. Prioriterte kulturminner	22
DEL III	35
7. Prioriterte tiltak	35
7.1 Formidling og tilrettelegging	35
7.1.1 Skilting	35

7.1.2 Digital dokumentasjon	36
7.1.3 Fysisk tilrettelegging	36
7.2 Kulturminner med behov for dokumentasjon, avklaring av status o.l.	37
7.3 Prioriterte bevaringstiltak	38
7.4 Kulturminner som trenger mer helhetlig utredning og plan.....	38
7.5 Viktige kulturmiljø med fortløpende engasjement.....	40
7.6 Historisk verk for Alstahaug	41
8. Handlingsdel 2018 - 2023	42
9. Vedlegg	45



FIELLSÅSDEMNINGEN, DEL AV DEN TIDLIGERE VANNFORSYNINGEN TIL SANDNESSJØEN. FOTOGRAF: TROND BARGEL.

DEL I

1. Innledning

1.1 Om prosessen

På nasjonalt nivå

Kulturminner, kulturmiljøer og landskap er viktige fellesgoder for lokalsamfunnet. De gir kunnskap, opplevelse og mulighet for bruk og er ressurser for verdiskaping og god samfunnsutvikling. I tillegg er kulturminner spor av et steds historie, de gjør stedet unikt og er identitetsskapende for lokalsamfunnet.

Riksantikvaren fastslår at kommunene har en avgjørende rolle i arbeidet med å sikre langsiktig og bærekraftig kulturminnevern - ikke minst gjennom arbeidet med plan og bygningsloven. God kulturminneforvaltning i kommunene krever kunnskap og oversikt over lokalhistorien og kulturminnene. Miljøverndepartementet og Riksantikvaren arbeider med et prosjekt med målsetting om et kunnskapsløft for kulturminneforvaltningen. Et viktig tiltak er å legge til rette for og stimulere kommunene til å utarbeide og vedta kulturminneplaner.

Arbeidet som er utført lokalt

Utarbeidelse av kulturminneplan for Alstahaug kommune er forankret i Kommuneplanens arealdel 2016-2022.

I desember 2014 bevilget Alstahaug kommune kr 160 000,- til planarbeidet. I tillegg fikk kommunen bevilget kr 100 000,- fra Riksantikvarens prosjekt «Kulturminner i Kommunene», midler som kanaliseres gjennom fylkeskommunen.

I 2015 utarbeidet kommunen et planprogram som ble vedtatt i desember 2015. Arbeidet med selve kulturminneplanen måtte utsettes om et år grunnet mangel på personalressurser. Arbeidet fortsatte i desember 2016, og kulturminneplanen ble utarbeidet i løpet av 2017.

Organisering og medvirkning i prosessen

Oppdragsgiver/ eier: Kommunestyret

Styringsgruppe: Planutvalget

Prosjektansvarlig: Kultur

Prosjektleder: Helgeland Museum

Arbeidsgruppe/ prosjektgruppe:

Anna Ehrhardt (prosjektleder, fra Helgeland Museum), Svein-Harald Carlsen (representant fra kulturavdelingen i Alstahaug kommune), Odd Arnold Skogsholm (representant fra kulturavdelingen i Alstahaug kommune), Oddrun Sofie Fossum Bårdgård (representant fra plansektor i Alstahaug kommune), Helge Møller (representant fra Alstahaug historielag), Rigmor Bosness (representant fra Tjøtta historielag), Inge Bildøy (representant fra NROF Alstahaug), Irena Jovic (representant fra Petter Dass-museum).

Alstahaug kommune ønsket en stor grad av medvirkning og involvering av kommunens innbyggere. Derfor ble flere lag invitert til å delta i arbeidsgruppen. Helgeland Museum fikk i oppdrag å ta på seg prosjektlederrollen.

Det ble gjennomført 4 folkemøter i forskjellige kretser i kommunen i løpet av første kvartal 2017. I tillegg fikk arbeidet avisoppslag og det ble lagt ut informasjon og gitt mulighet til å komme med innspill digitalt.

I prosessen ble det også lagt vekt på å oppmuntre folk til å delta aktivt, og legge ut informasjon på Riksantikvarens database Kulturminnesøk (www.kulturminnesok.no).

Utvelgelsesprosessen av prioriterte kulturminner og tiltaksforslag ble utarbeidet av arbeidsgruppa i 2. kvartal 2017. 3. kvartal 2017 utarbeidet arbeidsgruppa forslag til kulturminneplan. Gjennom hele 2017 jobbet arbeidsgruppa også med å få dokumentert kulturminnene og lagd dem ut på Kulturminnesøk.

Plantype, sammenheng med kommuneplanen, annet lovverk og eksisterende planer

Kulturminneplanen er en kommunedelplan og forankres i kommuneplanens arealdel. Utvalgte kulturmiljø tas inn som hensynssoner i neste rullering av kommuneplanens arealdel eller i forbindelse med eventuell regulering av område.

Oppbygging av planen

Kulturminneplanen deles inn i tre deler. Den første delen omfatter definisjon av begrep, forklaring av arbeidsmåte, rammer og hensikten med planen og lovgiving og andre statlige føringer.

Del II gir en kortfattet beskrivelse av kommunen og de kulturminnene som er utvalgt som prioriterte i planperioden.

Del III er handlingsdelen. Her presenteres prioriterte tiltak og fremdriftsplan.

1.2 Definisjoner av begrep

Typer kulturminner

- **Kulturminner:** Alle spor etter menneskers liv og virke i vårt fysiske miljø. Begrepet omfatter også steder det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Det skilles mellom løse, faste og immaterielle kulturminner.
- **Faste kulturminner:** Er kulturminner som er jord- eller stedsfaste. Eksempler er hus, veier, broer, mm.
- **Løse kulturminner:** Er fysiske kulturminner som er flyttbare. Eksempler er arkiver, gjenstander, foto, mm.
- **Immaterielle kulturminner:** Omfatter praksis, framstillinger, uttrykk, kunnskap og ferdigheter, ikke deres fysiske spor. Eksempler er håndverk (selve kunnskapen og evnen til å utføre håndverket), tradisjoner, sagn mm.
- **Kulturmiljø:** Et område der kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Også naturelementer med kulturhistorisk verdi kan inngå i et kulturmiljø.
- **Kulturlandskap:** Landskap som er preget av menneskenes bruk, eller hvor bruk har vært medvirkende i å skape landskapet slik det fremstår i dag.
- **Nyere tids kulturminner:** Nyere tids kulturminner er kulturminner som er etterreformatoriske, d.v.s. yngre enn 1537.

Databaser, portaler o.l. som finnes

- **SEFRAK-bygning:** Brukes om bygninger som ble registrert i regi av SEFRAK (Sekretariatet for registrering av faste kulturminner) i årene 1975-1995. Registreringene omfatter i prinsippet alle bygninger bygget før 1900. Det eneste kriteriet for registrering var antatt alder på bygningen. SEFRAK-registeret har ikke blitt oppdatert, og fremstår i dag som noe foreldet.
- **Askeladden:** Askeladden er Riksantikvarens offisielle database over fredete kulturminner og kulturmiljøer i Norge. Basen omfatter arkeologiske kulturminner som er automatisk fredet, eller som krever videre undersøkelser før fredningsstatus kan fastsettes (uavklart vernestatus), nyere tids kulturminner som er fredet, midlertidig fredet, vernet etter plan- og bygningsloven eller ansett som verneverdige. Med «nyere tids kulturminner» menes etterreformatoriske (etter 1537) bygg, anlegg og kirker.
- **Kulturminnesøk (www.kulturminnesok.no):** Kulturminnesøk er en nasjonal database for kulturminner som er tilgjengelig for alle. Deler av databasen Askeladden er lagt inn av Riksantikvaren. På Kulturminnesøk kan også publikum registrere nye kulturminner, uavhengig av om de er vernet ved lov eller ikke.
- **UNIMUS:** UNIMUS er universitetsmuseenes samlingsportal. Her gjøres tilgjengelig de kulturhistoriske samlingene i egne portaler som gjør det mulig å søke opp funn og funnsted.

- Miljøstatus: Miljøstatus i Norge er et nettsted med over 1000 artikler om miljø og klima i Norge. Miljøstatus sin karttjeneste gir mulighet for kartlag som er knyttet ikke bare til Askeladden, men også til kulturhistorie og prioriterte kulturlandskap.

Typer vern

- Automatisk fredete kulturminner: Kulturminner som er fredet direkte etter lov, uten særskilt vedtak. Dette er:
 - Faste kulturminner fra før 1537
 - Samiske faste kulturminner eldre enn 100 år
 - Stående byggverk fra perioden 1537-1649
 - Faste og løse kulturminner på Svalbard fra før 1946
- Fredet kulturminne og fredet kulturmiljø: Et kulturminne/-miljø som myndighetene tillegger så stor verdi at det må bevares for ettertiden. En fredning er den strengeste form for vern. En fredning innebærer at inngrep/endringer må godkjennes av kulturminnemyndighetene. Fredningen kan skje automatisk (se ovenfor) eller ved vedtak.
- Vern: Er ikke det samme som fredning. Varning skjer ved å ta i bruk «hensynssone» og særlige bestemmelser hjemlet i Plan- og bygningsloven. Et vern innebærer at inngrep/ endringer må godkjennes av kommunen, samtidig som fylkeskommunen skal varsles.
- Listeførte bygninger: Alle kirker som ble bygd mellom 1650-1850 er listeførte. En rekke kirker bygd etter 1850 er også listeført. Listeførte kirker skal behandles i forhold til det såkalte kirkerundskrivet. Ved ombygging, utvidelse, reparasjon og vedlikehold av listeførte kirker skal saken forelegges Riksantikvaren til uttalelse før biskopen fatter vedtak. Nordland fylkeskommune har p.t. avtale med Riksantikvaren om å gjøre denne faglige vurderingen for biskopen. Fylkeskommunen har ansvaret for listeførte kirkers omgivelser i plan- og byggesaker.



VED MARMORBRUDDET PÅ OFFERSØY. FOTOGRAF: RIGMOR BOSNESS.

1.3 Oversikt over nyere tids kulturminner som per 2017 har en vernestatus eller er «listeført»

Planavdelingen i kommunen kan gi utdypende opplysninger om reguleringer og hensynssoner.

- Kulturminner/ -miljøer som er fredet etter kulturminneloven:
 - Alstahaug gamle prestegård (fredet etter kulturminneloven)
 - Helgelandssykehuset /Novikveien 2 (forskriftsfredet)
 - Helgeland ungdomssenter (forskriftsfredet)
 - Tjøtta gård/Bioforsk Nord Tjøtta (forskriftsfredet)

- Listeførte kirker (listeført av Riksantikvaren som særlig verdifull kirke):
 - Stamnes kirke/Sandnessjøen kirke
 - Tjøtta kirke

- Kulturminner/-miljøer som er omfattet av hensynssone for kulturmiljø i kommuneplanens arealdel:
 - H570_1 – Sandnessjøen
 - H570_2 – Sandnessjøen
 - H570_3 - Søvik-Skei
 - H570_4 – Skjeggnes
 - H570_5 – Alstahaug
 - H570_6 - Utvalgt kulturlandskap Blomsøy m.m.
 - H570_7 - Utvalgt kulturlandskap Blomsøy m.m.
 - H570_8 - Utvalgt kulturlandskap Blomsøy m.m.
 - H570_9 - Utvalgt kulturlandskap Blomsøy m.m.
 - H570_10 – Tjøtta
 - H570_11 – Flatøysundet
 - H570_12 – Trovika
 - H570_13 - Utvalgt kulturlandskap Blomsøy m.m.

- Kulturminner/-miljøer som er regulert med hensynssone/vernebestemmelser etter pbl av 2008 eller spesialområde bevaring etter pbl av 1985:
 - Alstahaug, 4 områder
 - Søvikmoen, 1 område
 - Del av Søvikmoen, 1 område
 - Matstia/Brattåsveien, 4 områder
 - Mellom Slipen/Strandgata og Bjarnetjønna, 5 områder
 - Del av Åsen, 4 områder
 - Havnegata, 2 områder
 - Reguleringsplan for området Torget - Jørgen B. Jakobsensgate, 3 områder
 - Detaljregulering Torolv Kveldulfsons gate 47 og 49, 1 område
 - Håreks gate 2-14 og Sjøbergs gate 36-38, 2 områder

- Åsen, 7 områder
 - Området mellom Torget og Helgelands gate, 3 områder
 - Sjøbergs gate og del av de syv søstres gate, 2 områder
 - Sandnessjøen bad og kulturhus, 1 område
- Kulturminner/-miljøer som er prioritert i «Utviklingsplan for Sandnessjøen sentrum», vedtatt 05.03.2013 (se vedlegg for kart):
 - Håreks gate 1
 - Håreks gate 3
 - Håreks gate 4
 - Håreks gate 6
 - Håreks gate 8
 - Håreks gate 12
 - Håreks gate 14
 - Håreks gate 16
 - Håreks gate 18-20
 - Håreks gate 19
 - Jørgen B. Jakobsens gate 1
 - Sjøbergs gate 36
 - Syv Søstres gate 9
 - Syv Søstres gate 19
 - Torolv Kveldulvsens gate 32
 - Torolv Kveldulvsens gate 33
 - Torolv Kveldulvsens gate 37A
 - Torolv Kveldulvsens gate 40
 - Torolv Kveldulvsens gate 43
 - Torolv Kveldulvsens gate 44
 - Torolv Kveldulvsens gate 49
 - Torolv Kveldulvsens gate 50
 - Torolv Kveldulvsens gate 51
 - Torolv Kveldulvsens gate 58
 - Torolv Kveldulvsens gate 62
 - Torolv Kveldulvsens gate 70
 - Torolv Kveldulvsens gate 71
 - Torolv Kveldulvsens gate 72
 - Torolv Kveldulvsens gate 74
 - Kirka og sykehuset
- Kulturminner/-miljøer som er omfattet av «Utvalgte kulturlandskap i landbruket»
 - Området Blomsøy/Hestøysund/Skålvær

2. Mål og rammer

2.1 Mål for planen

Målene for planen kan deles i forskjellige kategorier:

Administrative mål

- Kulturminneplanen skal, på lik linje med andre kommunedelplaner, legge premisser for kommunens arealplanlegging og virksomhet.
- Hovedmålsettingen med kulturminneplanen for Alstahaug kommune er å sikre forutsigbarhet og langsiktighet i kulturminneforvaltningen og også for den enkelte huseier/grunneier, samt forenkle og effektivisere kommunens arbeid i plan- og byggesaker.
- Forbedre samarbeid mellom ulike aktører.

Kunnskapsløftet

- Planen skal fremme kunnskap om kulturminnene. Den skal synliggjøre den verdien kulturminnene har som en del av vår kulturarv og historie.
- Kulturminnesøk skal være en kilde som er allmenn tilgjengelig og som presenterer mange viktige kulturminner i Alstahaug.
- Styrke kulturhistorisk forståelse og sosial tilhørighet og identitet.
- Kulturminner skal synliggjøres, blant annet ved å ta i bruk nye formidlingsformer og ny teknologi.

Kulturminnevern

- Flere kulturminner og kulturmiljø skal ivaretas og synliggjøres.
- Gi befolkningen kjennskap til og kunnskap om kommunens kulturminner.
- Verne representative kulturmiljøer og kulturminner for utbygging eller andre tekniske inngrep.

2.2 Rammer for planen

Mulighet for revidering av planen

De foreslåtte tiltakene skal prioriteres i kommunens arbeid med kulturminner og kulturminnevern. I noen tilfeller må en ta forbehold om at tiltakene prioriteres i økonomiplanen. Det må også forbeholdes muligheten for å endre handlingsdelen eller legge inn et nytt tiltak dersom det oppstår et akutt behov i planperioden. I tillegg bør en ha mulighet



Stabbursdør fra Blosøy gård, før og etter restaurering. Foto: Jarle E. Henriksen.

til å revidere handlingsdelen dersom det oppstår forsinkelser eller enkelte tiltak gjennomføres tidligere eller ikke kan gjennomføres. Handlingsdelen skal derfor vurderes og revideres årlig.

Fokusområder i planarbeidet - premisser

Det er ikke mulig å ta vare på alt – og i hvert fall ikke å ta vare på alt samtidig. En var derfor nødt til å legge noen premisser for å skape konkrete fokusområder.

Fokus på nyere tids kulturminner

Kulturminneplanen fokuserer i betydelig grad på nyere tids kulturminner, og tar i mindre grad hensyn til tidligere registreringer som SEFRAK eller Askeladden. Flere faktorer var avgjørende for dette valget:

- I tråd med Alstahaug kommunes satsing på involvering og medvirkning, valgte arbeidsgruppa å legge stor vekt på innspillene som kom fra befolkningen. Innspillene ble brukt som hovedgrunnlag til utvelgesprosessen.
- Kulturminneplanen skal bidra til å ta vare på kulturminner som ikke er vernet gjennom kulturminneloven. Derfor settes det i denne planperioden fokus på nyere tids kulturminner.
- Kulturminneplanen skal ikke bare være et rent administrativt dokument. Den skal også ha eierskap i befolkningen og bør derfor til en viss grad speile hva befolkningen opplever som sine viktigste kulturminner.

Geografisk fokus

Kommunen la vekt på at de prioriterte kulturminnene i kulturminneplanen skulle vise en geografisk spredning over hele kommunen. Det er viktig at planen omfatter og representerer hele kommunen.



STAMNES KIRKE. FOTO: KIRKEKONTORET ALSTAHAUG.

3. Utfordringer og muligheter i kulturminnearbeidet

3.1 Hvorfor ta vare på kulturminner?

Det finnes mange grunner for å ta vare på kulturminner. Noen grunner belyses nærmere nedenfor.

Kulturminner og kulturmiljøer er kilder til kunnskap, opplevelser og verdiskapning for næring. De bidrar til bolyst, trivsel og tilhørighet. Kulturminner er en verdi for samfunnet, og kulturminnevern er derfor ressursforvaltning, og en naturlig del av planlegging og utvikling av samfunnet.

Kulturminner skaper lokalsamfunnets identitet – de er stedets ansikt

Identitet bygges i stor grad på hvor vi kommer fra, hva vi har opplevd og gjort, hvem våre venner og familie er og hvilke veivalg vi har tatt. Kulturminner viser slike faktorer på samfunnsnivå, og er derfor viktige elementer for å bevare lokalsamfunnets identitet og gir kunnskap om hvorfor og hvordan den ble til.

I tillegg er særlig bygninger i betydelig grad det som gir et område identitet – de er stedets ansikt. Ofte reflekterer vi lite over dette. Først den dagen slike objekter forsvinner merker man at de faktisk har hatt betydning for stedets identitet. Bevaring og formidling av kulturminner er en måte å underbygge identitet og stolthet vi har til vårt hjemsted.

Kulturminner i pedagogisk sammenheng

Både i barnehager og skoler er kulturminner godt egnet som en del av det pedagogiske opplegget. I tillegg til den konkrete kunnskapsformidlingen om kulturminnene, vil bruk av kulturminner i skoler og barnehager legge grunnlag for en interesse for fagområdet som kan følge barnet videre gjennom hele livet.

Kulturminner i reiselivssammenheng

Kulturminner har stor verdi for reiselivsnæring. De er utfluktsmål i seg selv. Med enkel tilrettelegging og skilting kan de være en rimelig form for attraksjonsbygging. Kulturminner er ofte estetiske blikkfang som gjør et område spennende og de er viktige kilder til å formidle lokal historie til besøkende. Det finnes mange eksempler på at private eiere har bygget opp et livsgrunnlag basert på for eksempel overnatting i historiske bygninger.

Kulturminner som verdiskapingselement for næring

Mange grunneiere ser sammenhengen mellom kulturvern og verdiskaping. Gjennom landbrukets tilskuddsordninger og Kulturminnefondet er det mulig å utnytte slike ressurser både for å styrke driftsgrunnlaget på et bruk og for å gjøre det historiske landskapet til en viktig del av opplevelsen i reiselivssammenheng.

Kulturminner og folkehelse

Utformingen av våre nærområder har betydning for trivsel, som igjen gir direkte innvirkning på folks helse. Ved å skilte og tilrettelegge for turer til/langs ulike kulturminner, kan kommunens innbyggere både være fysisk aktive og få informasjon om kommunens kulturminner.

Innenfor eldreomsorgen og det psykiske helsevesenet kan kulturminner brukes aktivt både som ramme for aktiviteter, og også som del av behandlingen. Innenfor behandling av demente har det vist seg at minner fra pasientens tidlige leveår er de siste minnene som blir borte, og ved å bruke gjenstander eller kulturmiljøer fra denne tiden i behandlingen kan hukommelsestapet bremses og livskvaliteten til pasienten bedres.

Kulturminner engasjerer – frivillig kulturminnevern

I Alstahaug kommune finnes en rekke frivillige initiativ som har nedlagt flere hundre timer i dugnadsinnsats de siste årene for å ta vare på kulturminner. Uten den frivillige innsatsen ville mange kulturminner forsvinne. Frivillig kulturminnevern øker bolyst og er helsefremmende, fordi det gir samhørighetsfølelse, styrker tilhørighetsfølelsen og identiteten og samt mennesker mulighet til å bidra meningsfullt i samfunnet.

Frivillig kulturminnevern skaper også verdi for samfunnet. Det bidrar til at attraksjoner blir bevart, det er ofte en viktig ressurs for lokalkunnskap og den lokale kulturhistorien, og frivillige bidrar mange steder med å formidle kunnskap om historien og kulturminner.

«Jeg lurer på om et minne er noe du har, eller om det er noe du har mistet.» [Woody Allen](#)

3.3 Utfordringer fremover

Kulturminnevern vil også i fremtiden stå overfor utfordringer. Kulturminneplanen skal bidra til å sikre et gjennomtenkt og bærekraftig vern.

Uvitenhet og misforståelser

Mange kulturminner lider eller forsvinner på grunn av uvitenhet. Dette kan gjelde både ødeleggelser for eksempel på helleristninger, ombygging av gamle hus eller større endringer i kulturlandskapet, endret bruk eller bygging av ny infrastruktur. Å øke kunnskap om kulturminner både hos besøkende og innbyggerne er et hovedmål i kulturminneplanen, nettopp fordi kunnskapsløftet samtidig vil være et bevaringstiltak.

Hos mange grunneiere finnes en rekke myter eller misforståelser angående krav om innrapportering, begrensninger og støtteordninger fra det offentlige. Dette kan føre til at eiere ikke tør å be om bistand eller ikke vet hvem de kan henvende seg til, noe som kan føre til at verdifulle kulturminner forsvinner eller skades. I tillegg kan en anta at noen eiere unnlater å melde inn kulturminner fordi de frykter kostnader eller «mas». I slike tilfeller vil det hjelpe å tilby lett tilgjengelig informasjon og tydelige kontakter. Ikke minst vil formidlingstiltak øke bevissthet og interessen i lokalbefolkningen vil bidra til å unngå slike tap.

Klima

Slitasje og naturskader er en av de største truslene mot kulturminner. Klimaendringene som tyder på at det kan bli våtere og varmere klima vil forsterke utfordringene, som allerede er betydelige i det barske kystklimaet. Vedlikeholdskostnadene er en utfordring innen kulturminnevern generelt. I tillegg er ofte isolasjon og energisparing temaer som er vanskelig å kombinere med autentisk bevaring av gamle hus, særlig for private huseiere.

Endringer i landbruk og bosetting

Ved fraflytting er kulturminner i form av bygninger og kulturlandskap raskt i forfall. En av de største utfordringene for kulturminnene i utmark er gjengroing. Effektiviseringen og strukturendringen i landbruket er en annen utfordring for kommunens kulturminner. Dette underbygger behovet for en helhetlig plan for kommunens kulturminneforvaltning og et forutsigbart vern av de viktigste enkeltobjektene og kulturmiljøene.



FRAFLYTTETE BOPLASSER PÅ HESTØY. FOTO: ANNIE MARSKAR HENRIKSEN.

4. Lovverk, virkemidler og aktører

4.1 Overordnede føringer, lovverk og virkemidler

Virkemidlene som tas i bruk for å ta vare på kulturminner:

- lovverk
- stortingsmeldinger og planverk
- økonomiske støtteordninger
- formidling og tilrettelegging

Det er i hovedsak to lover som benyttes for å ta vare på spesielt verdifulle kulturminner; Kulturminneloven (KML) og Plan- og bygningsloven (PBL).

4.1.1 Kulturminneloven

Kulturminneloven forvaltes av Riksantikvaren på nasjonalt nivå, på regionalt nivå av fylkeskommuner, Sametinget, arkeologiske landsdelsmuseer og sjøfartsmuseer. Det finnes egne forskrifter som skisserer ansvar og myndighet til hver av disse instansene.

Kulturminneloven har som formål å verne om og ta vare på kulturminner av nasjonalt verdi. I loven ligger det flere alternativer til fredning. Noen av disse gir kulturminnene et automatisk vern.

Automatisk fredede kulturminner (KML § 4)

Automatisk fredning innebærer at angitte typer kulturminner er fredet direkte i lovteksten (legalfredet), i motsetning til ved fredning der særskilt vedtak er nødvendig.

Alle kulturminner som er fra før år 1537 (reformasjonen i Danmark-Norge) - bygninger, boplasser, veifar, bautasteder, gravhauger m.m. - er automatisk fredet etter kulturminneloven § 4. Slike automatisk fredede kulturminner har også etter loven en sikringszone på fem meter rundt det fredede objekt. Dette følger av kulturminneloven § 6.

Samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk fredet etter kulturminneloven § 4 andre ledd.

Ved faglig datering (erklæring) om at stående byggverk stammer fra perioden 1537 – 1649, blir disse også automatisk fredet etter kulturminneloven § 4 tredje ledd.

Kulturminneloven § 25 slår fast at det skal gjøres en vurdering av verneverdien til bygninger eldre enn 1850, før det blir gitt tillatelse til å rive, flytte eller endre bygningen. Kommunen kan gi en slik tillatelse, selv om vernestyremaktene ved fylkeskommunen foreslår vern.

Alle kirker oppført før 1650 er automatisk fredet, og det er uten særskilt tillatelse forbud mot inngrep etter kulturminneloven §§ 3 og 15 fjerde ledd. Kirkegårder og gravminner eldre enn 1537, samiske gravlegginger og gravminner eldre enn 100 år er også automatisk fredet.

Riksantikvaren kan etter kulturminneloven §§ 15 og 19 frede kirker og kirkegårder eller deler av dem og et område rundt en fredet kirke eller kirkegård.

Vedtaksfredning

Rundt et vedtaksfredet kulturminne kan man frede et område for å beskytte virkningen av det fredede enkeltobjektet. Vedtak om fredning fattes da med hjemmel i kulturminneloven § 19 (områder).

Departementet kan også frede etter § 15 i kulturminneloven. Departementet kan frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Fredningsvedtaket omfatter fast inventar (skap, ovner m.v.). Når særlige grunner tilsier det, kan også større løst inventar medtas.

Fredning av kulturmiljø

Man kan også frede helhetlige kulturmiljøer (for eksempel en rekke av gamle historiske båtนาust) som et samlet kulturmiljø. Slike fredningsvedtak fattes med hjemmel i kulturminneloven § 20 (kulturmiljø).

Midlertidig fredning

Midlertidig fredning kan vedtas som straksvedtak dersom et kulturminne er truet eller utsatt for fare, eller dersom man vil evaluere kulturminnet med tanke på permanent fredning. Normalt skal et midlertidig fredningsvedtak oppheves dersom et kulturminne i ettertid ikke lenger er truet, og så sant kulturminnemyndigheten ikke vil følge opp saken med permanent fredning. I slike tilfeller vil vedtak om midlertidig fredning normalt bli stående til vedtak om permanent fredning er fattet.

Forskriftsfredning

Fredning av statens bygninger og anlegg kan skje ved forskrift med hjemmel i kulturminneloven § 22a. jfr § 15. Før fredning kan iverksettes, skal eieren (statlig organ) komme med uttalelse til forslag om fredning.

Ettersom fredning fattes gjennom forskrift (lov), utgjør fredningen dermed ikke et enkeltvedtak som kan påklages. Iverksettelse av fredning skjer gjennom kunngjøring i Norsk Lovtidend, og forskriftet trer i kraft ved kunngjøring, med mindre annet tidspunkt er fastsatt i forskriftet.

Ettersom fredning i slike tilfeller følger av forskrift, skal fredningen ikke tinglyses. Dersom en statlig fredet bygning/eiendom i etterkant selges til private eiere, skal fredningen da tinglyses på eiendommens gårds- og bruksnummer.

4.1.2 Plan og bygningsloven (PBL)

Fredning etter kulturminneloven blir brukt for å sikre kulturminner eller -miljøer som er av nasjonal verdi. I tillegg kan kulturminner og kulturmiljøer som er av nasjonal, regional eller lokal interesse, gis vern gjennom plan og bygningsloven (PBL).

Kommunen er reguleringsmyndighet

Kulturminner kan gis vern i Kommuneplanens arealdel eller i reguleringsplan for et område. I kommuneplanens arealdel kan det utnevnes hensynssoner, som omfatter et helt område. I reguleringsplanen kan kommunen også legge restriksjoner på enkelte bygninger, kvartal, punkt og større og mindre områder.

Gjennom plan- og bygningsloven (PBL) kan kommunene bidra til å gi spesielt verdifulle kulturminner formelt vern (§ 11-1, kommuneplan eller kommunedelplan). PBL åpner for at kulturminner og kulturmiljø kan reguleres til «hensynssoner» (§11-8). Plan- og bygningsloven av 2008 gir kommunen gode muligheter til å sikre bevaringsverdige bygninger tilstrekkelig vern, både i arealplansammenheng og i enkeltsaker. Kommunen har hjemmel til å gi pålegg om utbedring av eksisterende bygninger, såfremt det vil gi en vesentlig forbedring av byggverkets funksjon - av hensyn til bevaringsverdien.

I kommuneplanens arealdel kan fredete kulturminner sikres gjennom bruk av hensynssone d) med bestemmelser. Ikke fredete kulturminner/kulturmiljøer kan sikres gjennom bruk av hensynssone c) med retningslinjer. Det kan også gis bestemmelser for å sikre kulturminner eller områder. Pbl. § 11-18 gir departementet hjemmel til å sikre områder som er av kulturhistorisk interesse, gjennom å begrense adgangen til å endre deler av kommuneplanens arealdel for en bestemt tidsperiode. Hensynssone c) og/eller bestemmelser kan også brukes for å sikre omgivelsene omkring et fredet kulturminne.

I reguleringsplan er det mulig å verne på et mye mer detaljert nivå. Det kan gis regulering og bestemmelser for enkeltbygninger, men også hensynssone c); sone med særlig angitte hensyn (vises som skravur), og hensynssone d); båndleggingssone (vises som rutenett), benyttes. Reguleringsbestemmelser brukes for å sikre kulturminner ytterligere i reguleringsplan.

Både eksteriør og husfast interiør kan vernes gjennom bruk av reguleringsbestemmelser.

Arealplaner utarbeides i samråd med regional kulturminneforvaltning.

Det er også viktig å være klar over at kulturminner som er vernet gjennom PBL har langt større mulighet for å få tildelt offentlige midler enn kulturminner som ikke er det.

4.1.3 Gravferdsloven

Gravferdsloven § 3 slår fast at Kirkelig fellesråd har ansvaret for at gravplasser og bygninger på gravplasser forvaltes med orden og verdighet og i samsvar med gjeldende bestemmelser.

Gravferdsloven § 8 legger føringer for fredningstid for grav og gravplass. Når en gravplass nedlegges, skal den være fredet i minst 40 år etter siste gravlegging. Loven legger ikke flere føringer for videregående fredning etter 40 år.

Planlegges gjennomgraving av nedlagt kirkegård som ikke er fredet eller regulert til spesialområde bevaring, skal kulturminnemyndigheten varsles og gis anledning til å uttale seg, jf gravferdsforskriften § 11.

Når det gjelder kirker og gravplasser, er det viktig å huske at det kan være flere lover som har betydning. Lov om kulturminner av 9. Juni 1978 nr. 50 (kulturminneloven) med forskrifter, lov av 7. Juni 1996 nr. 31 om den norske kirke (kirkeloven), og lov av 7. Juni 1996 nr. 32 om kirkegårder, kremasjon og gravferd (gravferdsloven) samt forskrift til denne.

Både kirkelige myndigheter og kulturminnemyndighetene kan begge ta initiativ til og medvirke til at kirker eller kirkegårder vernes. Mange kirker har et automatisk vern.

Ifølge Gravferdsloven § 23 a. Krigsgraver, skal graver for utenlandske soldater og krigsfanger (krigsgraver) fra første og andre verdenskrig være fredet uten tidsbegrensning, holdes i hevd og forvaltes med den verdighet som deres egenart tilsier. Departementet kan gi nærmere regler om forvaltning og vedlikehold av krigsgraver, krigsgravplasser og krigsminnesmerker. For øvrig skal Genèvekonvensjonene følges.

4.1.4 Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven har en paragraf som er viktig for kulturminnevernet, § 36. (landskapsvernområder). Dette er et godt hjelpemiddel om en vil verne om et kulturlandskap.

Som landskapsvernområde kan vernes natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

4.1.5 Andre lover og forskrifter

Det finnes en rekke andre lover og forskrifter som kan være relevante i noen tilfeller.

Riksantikvaren har lagt ut en fullstendig liste på hjemmesiden

(<http://www.riksantikvaren.no/Veiledning/Lovverket/Andre-relevante-lover-og-forskrifter>).

4.1.6 Stortingsmeldinger og offisielle uttalelser

Det finnes meldinger og planverk for kulturminnefeltet på alle forvaltningsnivå. Disse skal sikre langsiktighet, forutsigbarhet og helhetlig tenkning på kulturminnefeltet og definerer strategier, målsettinger og tiltak for dette.

Særlig stortingsmelding nr. 16 «Leve med kulturminner» og dokumentet «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging» (2011) formulerer tydelig regjeringens krav til regional og kommunal kulturminnevern.

4.2 Aktører, roller og ansvar i kulturminnearbeidet

Myndigheter

For private eiere kan det være en betydelig utfordring å navigere blant de ulike aktørene innen kulturminnevern.

Forvaltningsansvaret for automatisk fredete kulturminner er tillagt flere aktører; i hovedsak nevnes Riksantikvaren (middelalderkirker og –kirkegårder), fylkeskommunen og Sametinget (øvrige fredete på land) og landsdelsmuseene (kulturminner under vann).

I tvilstilfeller har fylkeskommunen en egen avdeling for kulturminnevern som kan gi råd og veiledning til eiere. Fylkeskommunen har også veiledningsansvar når det gjelder kulturminner fra nyere tid.

Ved andre fredete eller vernet kulturminner er ofte kommunen første kontakt og forvaltningsinstans. Plan og bygg-enhet ved kommunen kan veilede og henvise til riktig instans.

Dette er instansene som vanligvis har forvaltningsansvar og kan for eksempel gi eller nekte tillatelse om endringer. Når det gjelder økonomisk bistand, finnes en rekke andre aktører som ikke har noe direkte myndighet men som kan bistå med midler som aktører kan søke om.

Økonomiske støtteordninger

Fredning eller vern vil i seg selv kun gi begrenset beskyttelse for det enkelte kulturminne. Det aller viktigste er at eier selv er positiv og motivert for å ta vare på kulturminnet, noe som gjerne krever både kunnskap og økonomiske ressurser. Det er derfor viktig at kulturminneforvaltningen legger til rette for dette på alle nivå.

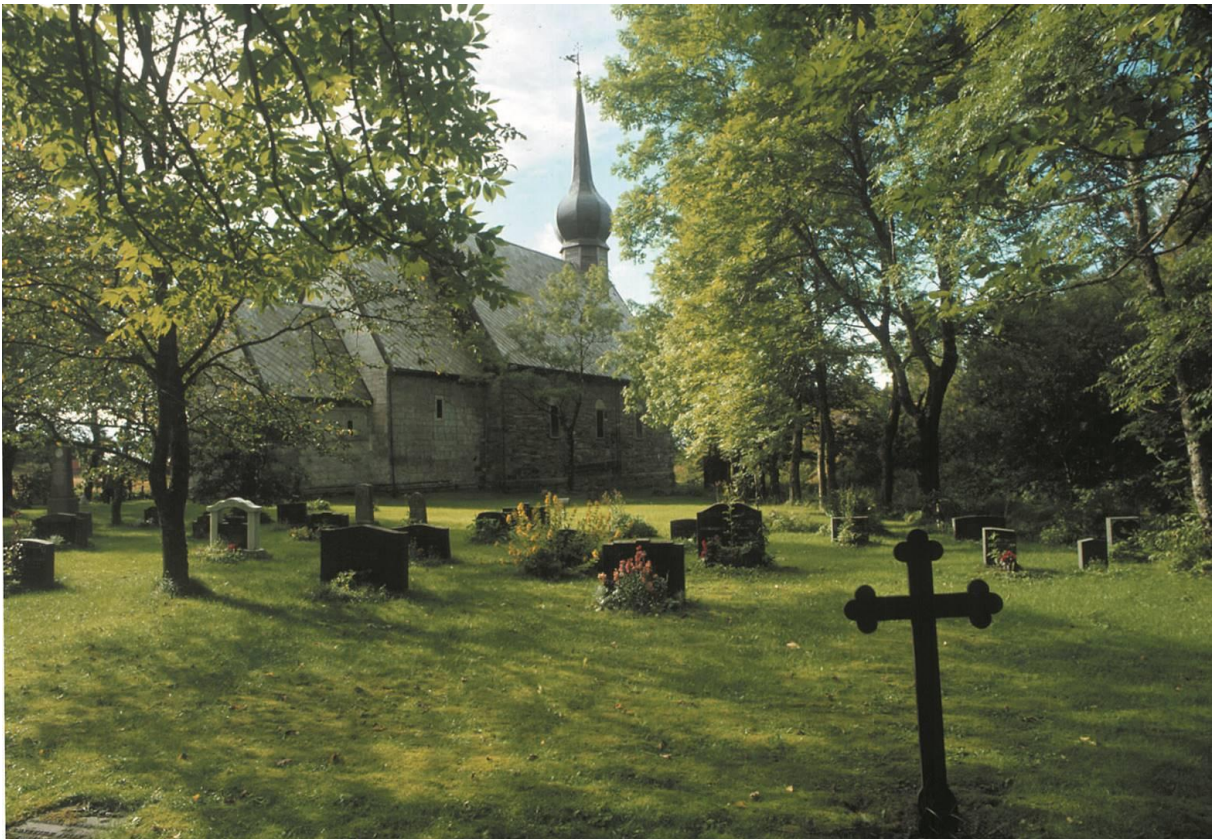
Det finnes ulike statlige tilskuddsordninger som eiere av kulturminner kan søke på. Disse er underlagt Miljøverndepartementet, Landbruksdepartementet og Kulturdepartementet og forvaltes henholdsvis av Norsk Kulturminnefond, Riksantikvaren, Fylkesmannen (FM) og Norsk Kulturråd. Tilskuddsordningen fra kulturrådet skiller seg noe fra de andre, da den åpner for å støtte prosjekter knyttet til dokumentasjon og formidling i tillegg til konkret arbeid med

bevaring og fysisk sikring. Flere fylkeskommuner og kommuner har også etablert støtteordninger.

En mulig støtteordning er SMIL – Spesielle miljøtiltak i landbruket. Dette forutsetter samarbeid med grunneiere som mottar produksjonstilskudd. Det er også en ny ordning, BARK-midler (Riksantikvarens bevaringsprogram for utvalgte arkeologiske kulturminner), som er øremerket tilrettelegging og formidling av fornminner.

Statlige og regionale tilskudd dekker imidlertid kun en liten del av kostnadene knyttet til skjøtsel, vedlikehold og restaurering. Det er derfor ønskelig at også kommunene følger opp med lokale ordninger som eiere kan søke på.

I tillegg til offentlige støtteordninger finnes også noen private aktører. Stiftelsen UNI for eksempel gir støtte til sikringstiltak, og Norsk kulturarv har varierende støtteprogrammer. Andre instanser som Fortidsminneforeningen tilbyr kurs rundt omkring i landet og kan eventuelt gi gode råd.



ALSTAHAUG KIRKE OG KIRKEGÅRD. KILDE: PETTER DASS-MUSEUM.

DEL II

5. Kulturhistorisk oversikt over kommunen

Alstahaug er en øykommune i Nordland med rundt 7500 innbyggere. Alstahaug ligger på Helgelandskysten og består av Alsten, Offersøy, Tjøtta, Austbø, Mindland, Tro, Bærøya, samt rundt 1100 mindre øyer, holmer og skjær.

Sandnessjøen er administrasjonssenter og er et viktig regionsenter både for handel, kommunikasjon og for skole. Byen har vært viktig for industri og skipsbygging. I dag er blant annet sykehus for søndre og ytre Helgeland lokalisert i byen.

Søvik var frem til 1899 sentrum for det som i dag er Alstahaug kommune, med både hurtigruteanløp og sykehus. Mellom 1865 og 1926 lå sykehuset på Søvik, og bygningene ble senere tatt i bruk som skolebygg, først til Husmorskolen på Søvik og etter hvert som Alstahaug videregående skole.

En ny og stor kirke ble bygd i Sandnessjøen i 1881 og innviet i 1882. Den ble senere hovedkirke i sognet. Telegrafstasjonen ble etablert i 1869 i Sandnessjøen. Det Helgelandske Dambskibsselskapet ble etablert på Søvik i 1867, men i 1899/1900 ble hovedkontoret flyttet til Sandnessjøen. Disse etableringene medvirket til Sandnessjøens vekst til by. På 1900-tallet overtok Sandnessjøen som kommunalt og regionalt sentrum. Sandnessjøen fikk moderne bystatus i 1999.

Fjellkjeden De syv søstre er Alstahaug kommunes mest kjente landemerke og et populært og lett tilgjengelig turmål. Hvert år besøker mer enn ti tusen mennesker en eller flere av De syv søstre. Fjellkjeden har, sammen med den nære tilgangen til havet, gitt inspirasjon til kommunevåpenet. Den høyeste av toppene, Botnkrona, er kommunens høyeste punkt med 1071,8 meter over havet.

Alstahaug har en historie som strekker seg langt tilbake i tid. Det er gjort funn som tilsier at det har vært bosetting her siden bronsealderen. Kongshaugen på Haugsneset ved Alstahaug kirke er Nordlands største gravhaug. Skiløperen på helleristningsfeltet på Røøya er verdenskjent.

Alstahaug var et maktsentrum i Hålogaland på 900-tallet. Her lå gudehovedet og her bodde kongens lendmann som hadde rett til finnskatten. Kjente skikkelser fra sagaen er Sigrid på Sandnes, Torolv Kveldulvsson, Øyvind Skaldespiller og Hårek på Tjøtta. På Sandnes er det gjort arkeologiske funn av deler av et langhus fra 1100-tallet.

Alstahaug er kanskje aller mest kjent som hjemstedet til Petter Dass, dikterpresten som hadde sitt virke her mellom ca. 1689 og til sin død i 1707. Ved Petter Dass-museet kan du oppleve historie, natur, kultur og moderne arkitektur i samspill.

Mathias Bonsak Krogh var den første biskop over «Nordlandene og Finmarken» og i 1805 ble han også sogneprest til Alstahaug og flyttet inn på nabogården Belsvåg. Alstahaug kirke var dermed domkirke mellom 1805 og frem til Kroghs død i 1828. Krogh etablerte et av de første

folkebiblioteker, utenfor hovedstaden, her i 1811. Siste rest av dette biblioteket (Alstahaug folkebibliotek, avdeling Søvik) ble lagt ned i 2011.

6. Prioriterte kulturminner

Kulturminneplanen gir ikke en fullstendig oversikt over alle viktige kulturminner i kommunen. Den presenterer et representativt utvalg som skal prioriteres i planperioden, og definerte prioriterte tiltak. Det er ikke mulig å ta vare på alt, derfor var arbeidsgruppa nødt til å ta en rekke vanskelige avgjørelser for å gjøre et utvalg. Se tidligere kapitler for nærmere beskrivelse av rammer, viktige faktorer og tanker som la grunnlaget for verdisetningen og prioriteringen.

Arbeidet med kulturminneplanen ble gjennomført med stort fokus på medvirkning. Derfor er det i den foreliggende planen primært tatt hensyn til kulturminner som ble spilt inn av befolkningen. Oversikten over innspill finnes som vedlegg til kulturminneplanen. Oversikten kan også utvides ved den årlige revideringen.

De prioriterte kulturminnene dekker et stort mangfold av kulturminner, både type kulturminne, kulturminnekategori og geografisk beliggenhet. De utgjør et representativt utvalg.

I planprogrammet ble en liste over kulturminnekategorier utarbeidet som forslag om prioriterte kategorier. Etter at innspillene fra befolkningen var sortert, viste det seg at enkelte av de vedtatte kategoriene hadde fått mange innspill, mens andre ikke hadde fått noen. Behovet for å opprette en ny kategori ble også tydelig. I arbeidet videre valgte arbeidsgruppa å ta hensyn til denne vektingen. Følgende kulturminnekategorier er definert som fokusområder for planperioden:

- Fornminner (bergkunst, steinalderboplasser, gravminner, bautasteiner o.l.)
- Kulturminner knyttet til vikingehistorien
- Kulturminner knyttet til skogbruk, jordbruk og øvrig utmarksutnyttelse
- Kulturminner knyttet til bosetting generelt
- Enkeltstående bygninger, installasjoner og objekter
- Krigsminner
- Historiske samlinger og arkiver
- Kulturminner knyttet til kystkultur (ny kategori)

I det følgende gis en kort oversikt over de utvalgte kulturminnene i kulturminneplanen. For mer utdypende informasjon om enkelte kulturminner, se www.kulturminnesok.no

Forminner (bergkunst, steinalderboplasser, gravminner, bautasteiner o.l.)



Helleristninger på Tro

Skiløperen er en helleristning, som ble verdenskjent når den ble brukt som modell for OL-piktogrammene for Lillehammer-OL i 1994. Skiløperen er på helleristningsfeltet på Røøya (Valen), som er en av fem helleristningsfelt på Røøya, Flatøy og Tro (omfattet av hensynssone H_570-11 og 12). Feltene omtales i folkemunnene ofte sammenfattende som "hellerisninger på Tro". Ikke alle felt er tilrettelagt, men til feltet med Skiløperen er det skiltet godt, også med informasjonstavler underveis. Feltene er automatisk fredet og datert til bronsealder.

Bilde: Fra informasjonsskilt. Foto: Svein-Harald Carlsen.

Bautasteiner på Tjøtta, «Emnet» og «Spøa»

«Der findes oprettede steene», skrev Petter Dass. «Emnet» er en av fire bautasteiner på Tjøtta. Ifølge Petter J. Liland i «Tjøtta. Historien om en gård» er alle disse steinene bautasteiner fra jernalderen som inngår i en lokal variant av sagnet om fjellene i Nordland. Det er rike folkloristiske sagn om Lekamøyas «Bakstehella» og «Kjevlet». Bautasteinene står på hver sin side av sjøvegen, ved et nå rasert gravfelt fra eldre jernalder. Ved «Bakstehella» skal det ha blitt funnet et større kar av bronse, fylt med brente bein. Liland mener at bakemotivet bak navnene kan knyttes til at det ble dyrket korn på Tjøtta.



En annen teori er at bautasteinene står ved «grensene» til gården, mot sjøen og mot utmark. Tunanlegget på Tjøtta strekker seg i tid fra ca 400 år e. Kr. og var fullt utbygd ca. 600 år e.Kr. Tunanlegget synes å være opphørt i sen vikingtid etter å ha eksistert i ca 500 år.

Bautasteinen «Emnet» står nede ved sjøen ovenfor ferjekai. Steinen står rett oppreist. Høyde ca. 1,25, bredde ca. 0,4 meter. Funn i nærheten av «Emnet» gjør at en tror det kan være markering av et gravsted. Merker i steinen er av noen blitt tydet som at den kan ha vært feste for rep til å dra opp store båter. Det er funnet rester av båtnaust like nedenfor steinen.

Bautasteinen Lekamøyas «Spøa» står ved tunanlegget Leikenga, langs veien mot utmarka på Tjøtta. Spor etter hustufter fra et tun fra folkevandringstiden. Området har sannsynligvis vært beite i lang tid.

Birgitta Berglund antyder at Spøa og de andre bautasteinene kan knyttes til religiøse kulthandlinger ut fra plasseringen av spøa ved den vestre inngangen til Ringtunet. De andre steinene står lenger sør. I stedet for å tolke steinene inn i en takk-for-grøden-kultur antyder hun at steinene også kan ha gått inn i en falloskult.

Bilde: Bautastein Emnet. Fotograf: Rigmor Bosness.



Skjeggesnes

Område med mange automatisk fredete kulturminner, der særlig et gravfelt heves frem. Gravfeltet har vært i bruk fra bronsealderen. I ei av røysene ble det funnet en rakekniv av bronse under en undersøkelse på 1960-tallet. Et annet eksempel på kulturminner i området er en nausttuft fra førreformatorisk tid.

Bilde: Skjeggesnes. Foto: Anna Ehrhardt.



Haugnes (Kongshaugen)

Ytterst på Haugnesset eller Alstenøya sør for Alstahaug kirke ligger "Rundhaugen" eller "Kongshaugen", en storhaug med langde 28 m, bredde 18 m og høyde ca. 8 m (Brovoll 1999:15).

Ovalt formet steinblandet gravhaug. Tydelig i terrenget. Haugen er bygget av sandmold og stein, enkelte overgrodde rundkamp langs sidene og ved foten.

Alstahaug historielag og Petter Dass-museet har de senere år jobbet for bedre tilrettelegging for besøkende, delvis med støtte fra Helgeland Kraft, Helgeland Friluftsråd, Nordland fylkeskommune og bistand fra grunneiere, Alstahaug idrettslag og Syv søstre natur-og kulturpark. Arbeidet pågår per 2017.

Bilde: Del av Kongshaugen. Kilde: Petter Dass-museet.

6.2

Kulturminner knyttet til vikingehistorien

Vikingtida i Alstahaug

Sandnes gård er kjent fra sagaene. Noen av de mest kjente personene knyttet til gården er Sigrid på Sandnes og hennes andre og tredje ektefeller, Torolv Kveldulvsson og Øyvind Lambe.

Sandnes/Meisfjordgården er dessverre så forstyrret av infrastruktur og ny bebyggelse at gårdens lange historie er vanskelig lesbar, selv om (fredete) rester er bevart under markoverflata. Det finnes derimot andre steder i kommunen der en fortsatt finner spor etter vikingtid. Kulturmiljøet på Tjøtta, med Gullhaugfeltet og tunanlegget på Lækkenga, blant de fremste representantene for synlige spor fra vikingtida i landsdelen.



Kulturmiljø Gamle Sandnes omfatter bl.a. et område i Sandnessjøen som omfatter deler av området der den gamle Sandnes gården lå. Området består i dag bl.a. av et nybygd langhus som brukes som opplevelsessenter. Ved langhuset er det også anlagt en kopi av en gravhaug og en bauta i gammel stil. Bebyggelsen selv er av nyere dato, men nevnes her fordi det er per i dag stedet, der vikinghistorien formidles i kommunen.

Til Kulturmiljøet Gamle Sandnes regnes også den gamle Meisfjordgården, et område med eldre lavhusbebyggelse og et område med aktivitetsareal og amfi.

Bilde: Del av Kulturmiljø Gamle Sandnes, med Torolvstein høvdingesete, bauta og kopi av gravhaug. Fotograf: Anna Ehrhardt.

Kulturminner knyttet til skogbruk, jordbruk og øvrig utmarksutnyttelse



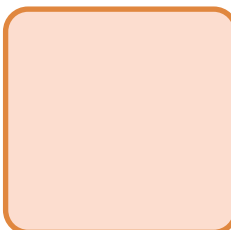
Fjellsåsdemning

Industrialiseringen og fremveksten av tettstedet Sandnessjøen førte til et økende behov for en offentlig vannforsyning i Sandnessjøen i begynnelsen av 1900-tallet. Behovet ble prekært når Nordlands Amtsting fattet vedtak om å bygge et nytt sykehus i Sandnessjøen i 1916.

I 1918 ga Vassdragsavdelingen i Departementet for de offentlige arbeider tillatelse til å bygge et vannverksanlegg. Det skulle bygges to dammer for å sikre vannforsyningen av Sandnessjøen, en jordfyllingsdam og en betongdam. Arbeidet begynte antagelig allerede sommeren 1918.

Betongdammen gjenstår, selv om den ikke lenger er i bruk til sitt opprinnelige formål.

Bilde: Fjellsåsdemning. Foto: Trond Bargel.



Kull- og tjæremiler på Milanplatået eller på Blåbærhaugen

Milene er påvist på kart levert av Egil Grotnes til Alstahaug kommune. Lignende rester etter to store miler finnes i området mellom Breimo og Hallingan.

Bilde:



Gruvedrift på Buøya

På 1800-tallet ble det foretatt leting etter mineraler på flere øyer langs Helgelandskysten. I tiden 1862 – 1870 tok bergensfirmaet O. G. Olsen ut svovelkis i to gruver på den nordøstre del av Buøya vest for Austbø. Virksomheten førte med seg så stor aktivitet at det ble drevet butikk på øya. Siste skipslast svovelkis ble skipet i 1892.

Bilde: Utsikt fra Buøya mot nord. Fotograf: Hilde Ingebriktsen.

Kulturminner knyttet til bosetting generelt

Ny Jord



Ny Jord var et nasjonalt program som ble etablert 1908, for landets indre kolonisasjon og emigrasjonens innskrenkning. Etter kommunedeling i 1917 hadde Starnes/Sandnessjøen ikke nok oppland til gårdsdrift og nydyrking. Etter en lang krigstid ble det krise i tilførsel av mat. Ordføreren tok derfor initiativ til å nydyrke jord. I 1918 kom en konsulent fra Ny Jord til Sandnessjøen. Bøndene fra Sørre ble enig om å selge udyrket jord til Ny Jord.

Ny Jord sørget for oppdyrking og etterhvert kom tilflytting av 10-12 bureisere fra sør og nord frem mot 1930. NJ sørget også for vei langs Sørre-landet til Breimo. Den fikk selvfølgelig navnet "Nyjord veien" som fortsatt brukes (uoffisielt).

Bureiserne bragte også med seg en ny "hustype"-2 etasjer m/karnapp, som skilte seg ut fra "trønderlåna" som var modell for hustypen på landet her oppe.

Bilde: Typisk bureiser hus. Fotograf: Inge Bildøy.

Kulturmiljø Tjøtta gård (Tunet på Tjøtta, Tjøttagodset, Bioforsk Tjøtta)

Det er sannsynlig at iallfall Håreks gård lå på samme sted som den nåværende gården.



Tunet består av flere bygninger med ulik vernestatus og fra forskjellig tid, samt tunanlegget/hagen. Gården var kirkegods fra ca 1350, og ble krongods etter reformasjonen før den kom i privat eie i 1666. Gården har flere bygninger fra embedsmantida.

Siden 1930 er gården i statlig eie. I dag heter gården **Bioforsk Tjøtta** og er på rundt 6800 dekar. På gården finner man hovedlåna fra 1700-tallet, hovedbygningen fra 1870 og stabbur. Et nytt driftstun ble tatt i bruk i 1996.

Organiseringen av tunet er intakt. Både nye og gamle bygninger er relativt godt tatt vare på i sin opprinnelige tilstand. Bygnings- og kulturmiljøet er preget av tida som storgard, et gods som ei tid omfattet storparten av Helgeland.

Bilde: Del av Tjøtta gård. Fotograf: Rigmor Bosness.

Byhistorien Sandnessjøen



Sandnes var opprinnelig en av storgårdene i Nord-Norge. Gården er blant annet kjent fra *Egils saga* som høvdingen Torolv Kveldulvssons bosted.

Med sin beliggenhet var Sandnessjøen fra gammel tid sete for skipperne. På 1600-tallet trer Sandnessjøen frem som borgerleie. Fra 1850-årene hadde Sandnessjøen anløp av dampskip, og i 1867 begynte Det Helgelandske Damskibsselskabs båter å legge til der. Det ble bygget en relativt stor og markert kirke i 1881 som senere ble hovedkirke i sognet. Sandnessjøen hadde aldri formell status som by/ladested, i motsetning til nabobyene Mosjøen og Brønnøysund. På den andre siden fikk Sandnessjøen i 1999 moderne bystatus etter vedtak i kommunestyret.

Sandnessjøen er i dag et av sentrene på Helgeland, og har hatt stor betydning for økonomisk og sosial utvikling i Alstahaug. Byhistorien er ikke tilfredsstillende fremvist.

Bilde: Gatemotiv fra Sandnessjøen, ca 1910. Kilde: Helgeland Museum.



Einangen husmannsplass

Husmannsplassen har vært bebodd sammenhengende fra 1700-tallet fram til 2016, og er dermed antagelig landets siste husmannsplass. Plassen har aldri vært forsøkt frikjøpt. Det befinner seg en svært gammel bygningsmasse på husmannsplassen. Likeså er gårdsanlegget preget av mange fine detaljer.

Bilde: Einangen husmannsplass. Foto: Arne J. Andersen.

Kulturmiljø Alstahaug (kirkested, museumsområde)



Den gamle prestegården ligger vest for Alstahaug kirke, ca 17 km sør for Sandnessjøen. Fredningen omfatter hovedbygning (eldre og nyere del), stabbur, eldhus og kirkestue. Ei brygge, ett kjellerhus/lagerbygg og et rekonstruert brønnhus er og en del av anlegget, men ikke fredet. Skåret inn i fjellet i åsryggen mot nordvest, like ved prestegården og kirken, ligger det nye Petter Dass-museet, som åpnet i 2007. Prestegården og kirka hadde i forhold til tidligere tiders ferdselsmønstre en svært sentral plassering, noen hundre meter fra sjøen og hovedskipsleia ved Alstahaugvågen og Alstahaugfjorden.

Den seinromanske steinkirken er antagelig fra slutten av 1100-tallet/begynnelsen av 1200-tallet. Alstahaug var ved reformasjonstiden et av de 20 kannikgjeld i Nidaros bispedømme (Dybdahl 1989:190f). Kirken var i 1589 hovedkirke med annekser på Sandnes, Herøy, Tjøtta, Nesna, Hemnes, Dønnes og Dolstad.

Et område rett sør-sørvest for kirken (merket med rune-R) er gårdshaugen der prestegårdstunet ligger, og dette er delundersøkt arkeologisk i nyere tid og viser bosettingsspor tilbake til 12-1300 tallet (Berglund 2007).

Bilde: Del av Alstahaug Prestegård/ Petter Dass-museum. Kilde: Petter Dass-museum.



Skoler, utdanningsinstitusjoner (for eksempel Hestøy skole, Tjøtta gamle skole, Grønnbygget, Folkebibliotek, arkiver og løse kulturminner knyttet til utdanningshistorie, yrkesutdannelse som husmorskolen, mm)

Mye kulturhistorie er knyttet til utdanningshistorien. Utviklinger i samfunnet kan synliggjøres ved hjelp av gamle skolebygg og behov for spesiell kompetanse gjenspeiles i yrkesutdannelse som ble opprettet. Ikke minst er skoler og utdanningsinstitusjoner kulturminner som alle har et personlig forhold til. De er med på å skape og bevare stedets identitet. I Alstahaug finnes en rekke kulturminner knyttet til utdanningshistorien, blant dem flere gamle skolebygg.

Bilde: Grønnbygget, skolebygg fra 1950-tallet. Huser i dag bl.a. telemuseet. Foto: Anna Ehrhardt.



Kulturmiljø Blomsøy gaard

Blomsøy gård inngår i «Statens utvalgte kulturlandskap i jordbruk» (UKL) Blomsøy, Hestøy og Skålvær. I den forbindelsen fikk eieren tilskudd i tillegg til egne midler til å restaurere et gammelt stabbur. Kulturmiljøet omfatter både selve gårdshus, uthus og spor etter tidligere bebyggelse som tilhørte gården, for eksempel rester etter en jordkjeller som i dag er delvis ryddet. Kulturmiljøet har en spesielt rik vegetasjon og flora, da kulturlandskapet her har vært brukt i jordbruks-sammenheng helt fra gammelt av.

Bilde: Restaurert stabbur. Foto: Jarle E. Henriksen.



Kulturminner langs turstien på Hestøy/Austbø/Blomsøy (sp. steingjerde ved den gamle kommunegrensen, Boplassen Toften, bautasteiner ved Storskaret)

Turstien er ca 5,5 km lang, og delvis skiltet. Langs stien finnes en rekke kulturminner som forteller om øyenes historie, for eksempel et steingjerde som før markerte kommunegrensen, boplassen Toften, bautastein ved Storskaret, mm.

Bilde: Bautastein ved Storskaret. Foto: Inge Ove Tysnes.



Husmannsplassene i Blomsøyvalen

Gårdene i Blomsøy hadde på 1800-tallet fire husmannsplasser i Blomsøyvalen. Etter hvert ble disse plassene til egne småbruk.

Jorda var full av stein som måtte ryddes unna. Slik ble store steinmengder fra istida til lange steingjerder lagt i eiendoms grensene. Fjøs og potetkjeller ble også murt opp av stein. Enkelte bygninger fra de gamle husmannsplassene er bevart.

Bilde: Gammel husmannsplass. Kilde: Annie Marskar Henriksen.

Grindfattjota

Stedet som betegnes ligger i den sørlige enden av Høgåsen. Historien bak navnet Grindfattjota går tilbake til tida før en omfattende skogplanting startet i området. Da lå det en snaugrodd slette her med en bergvegg i bakkant. Fra 1920-tallet ble det risset inn navn og initialer i bergveggen. I bergveggen skal det være en hule/heller der sauene pleide å ligge under regnskurer eller sterk sol. Derfra og nordøstover langs en bratt åsskrent løper det et platå som smalner inn til en bredde på to meter. Her sto restene av et gammelt gjerde og ei grind, helt fram til 1950-tallet. Sammenhengen med navnet Grindfattjota blir da at jota fungerte som et innsamlingssted når man skulle fange inn sauene om høsten.

Bilde:



Kulturminner i området som inngår i prosjektet «Sandneselva mi»

Alstahaug kommune har satt i gang arbeidet med å utarbeide en plan for friluftsområdet ved Sandneselva. Formålet med arbeidet er å utvikle Sandneselva til et attraktivt friluftsområde for kommunens innbyggere. I området finnes en rekke kulturminner, som vil øke attraksjonsverdien dersom de blir skiltet.



Et eksempel er rester av en gammel sommerfjøs tilhørende det som en gang var hovedgården på Sandnes, Føgdgården. Før i tida hadde de fleste gårdene et sommerfjøs hvor kyrne ble melket om sommeren mens de gikk på beite i utmarka. Utmarksbeite falt i stor grad bort da nye feraser kom til først på 1960-tallet. Samtidig overtok melkemaskinene, og det var ikke mange sommerfjøs med innlagt strøm.

Dateringen på dette fjøset er noe uklar, men om ikke akkurat dette sto da, var det sommerfjøs i området først på 1900-tallet. Helt sikkert er det at akkurat dette sto her før 1940.

Bilde: Grunnmur etter sommerfjøs. Fotograf: Svein-Harald Carlsen.

Alstahaug Folkebibliotek

I år er det 136 år siden Stamnes Folkebibliotek ble etablert!

Ved passering 100 år -1981 – utgav Alstahaug biblioteknemnd et Jubileumskrift- "*Biblioteket vårt- "gjemt, men ikke glem!"*"

Skriftet er en takk til de personer som i til dels vanskelige tider klarte å opprettholde et noenlunde forsvarlig nivå på kanskje det viktigste kulturtilbud til innbyggerne.

Jubileumsskriftet har også med en historisk beretning om filialene på Tjøtta og Søvik med en lang mer imponerende alder! Jubileumsskriftet er tilgjengelig i biblioteket.

Alstahaug Folkebibliotek flyttet i 2015 inn i et meget sentralt plassert lokale på gateplan i Kulturbadet. Det ble starten på en ny tid for både brukere og personale.

Bilde: Fra biblioteket, arrangement med "Fyret" og kulturskolen. Fotograf Inge Bildøy.



Gamle ferdselsveier

For eksempel Botn – Sandnes, Opprinnelig klauv- og vognvei mellom Sandnes og Alstahaug, Sørtra-Botn, jordveg i Blomsøy, langbergene mellom Langåsen og Sveåsen.

Bilde: Stien på Åsen. Kilde: Alstahaug kommune



Enkeltstående bygninger, installasjoner og objekter



Kirkegården ved Søvik, tidligere sykehuskirkegård (Hjelpekirkegaard paa Søvig for de paa Helgeland Sygehus afdøde Patienter.)

Siste begravelse på kirkegården ble foretatt i 1924, og jordfestelsen av samme 1. august 1926. Det ligger ca. 350 avdøde fra hele Helgeland begravet på denne kirkegården.

Bilde: Inngangspartiet til kirkegården. Foto: Dorit Gjertrud Maurstad.



Jürgensen handelssted

Handelsstedet på Tjøtta kom antagelig i drift i 1886. Handelsmannen Asmus Jürgensen fra Flensborg kom i den første delen av 1800-tallet til Helgeland. Han giftet seg med Anna Catharina Bech. Bech Jürgensen familien ble en av de toneangivende slektene i andre halvdel av 1800-tallet på Helgeland.

Handelsstedet hadde butikkdrift frem til 1973, da en ny butikk ble bygd på tomte der fjøset sto tidligere. Det er 5. generasjon av slekten Jürgensen som i dag driver butikk på stedet.

Bilde: Jürgensen handelssted 2017. Foto: Rigmor Bosness.



Tjøtta kirkested

Eldste omtale av en kirke på Tjøtta er i 1589. Den middelalderske steinkirken på Tjøtta ble ødelagt i branner som følge av lynnedslag i 1811 og 1843, og lite er kjent om middelalderbygningen. På 1630-40 tallet ble det gjennomført større reparasjonsarbeider på kirken, så også i 1660-åra og i 1760. Menigheten kjøpte kirken i 1827. Nåværende kirke er betydelig større enn de to foregående.

Bilde: Tjøtta kirke. Fotograf: Rigmor Bosness.



Gammel sjøbunn på Breimo

Gammel sjøbunn med skjellforekomst, koraller, avleiringer mm. Dette er det eneste urørte sandfeltet på Breimo.

Bilde:



Marmorbruddet på Offersøy

Fra marmorbruddet på Offersøy var det en gang i tiden ganske stor utskipping av marmor. I dag er dette kulturminnet lite kjent.

Bilde: Marmorbruddet i dag. Fotograf: Rigmor Bosness.

Tjøtta internasjonale krigskirkegård

Senkingen av "M/S Rigel" utenfor Rosøya ved Tjøtta 27.nov. 1944 førte til det største tap av menneskeliv i forlis i norsk farvann noensinne. Tidlig i november/1944 fikk "Rigel" et spesielt oppdrag, nemlig frakte krigs- og straffanger sørover fra Nord Norge. Fangene ble tatt om bord fra 3 steder i Nordland. "Rigel" forlot Bodø 26.nov. med ca 2800 personer om bord, hvorav ca 2200 russiske krigsfanger, ca 400 tyske soldater, og 8 norske straffanger. "D/S Korsnes" var et tilfeldig følgeskip, samt tyske vaktbåter.



Den 27.nov. om formiddagen ble konvojen angrepet mellom Rosøya og Tjøtta av britiske fly som var på tokt etter tysk trafikk langs kysten. Katastrofen ble straks et faktum! Begge skipene ble skutt og bombet i brann og sank etter hvert.

Angrepet varte ca 45 min. Over 2500 omkom. Bare vel 250 ble reddet. På "Korsnes" ble 6 nordmenn fra mannskapet drept, 5 av disse ble lagt i umerket fellesgrav på kirkegården i Sandnessjøen.

I 1969/1970 ble levningene av 1011 fanger tatt opp og gravlagt på egen krigskirkegård ved siden av den sovjetiske, og innviet 7.sept 1970. I 1977 ble et stort granittkors plassert på fellesgraven.

Bilde: Fra Tjøtta internasjonale krigskirkegård. Fotograf: Inge Bildøy.

Tjøtta sovjetiske krigskirkegård

Den 7.juli 1953 ble krigskirkegården innviet og vigslet. Tilstede var tidl. utenriksminister Halvard Lange, ambassadør Afanasiev, statssekr. O. Brundvand. Ordfører Petter Liland representerte Tjøtta kommune.



Gravfeltet er inndelt i Felt A med 826 individuelle navneplater, og Felt B med et felles gravskilt over de 6650 ukjente krigsfanger i en felles grav. I Kulturdep. ble stor innsats fra 2011/12 gjort for å finne identiteten til flere av levningene i Felt B. Resultatet ble at 4800 navn fra begge felt nå ble montert på bronseplater og plassert på ringmuren. Man leser nå *navn-fødselsår og dødsår* på den enkelte.

Montasjen var ferdig senhøstes 2015. Markeringen av den betydelige restaurering av begge krigskirkegårdene ble av Kulturdep.tet markert 26.10 2016 representert med statssekr. B Folke Fredriksen. Russland var representert med: Fung ambassadør Svetlana Ozhegova, og sjefen for det russiske Krigsgravdepartementet, general Vladimir Popov.

Den sovjetiske krigskirkegården har nå fått et meget verdig utseende og oppfyller alle formelle krav til slike minneanlegg.

Bilde: På benken fv: Ambassadør E. F. Afanasiev Russland, utenriksminister Halvard Lange, statssekr Olav Brundvand, Forsvarsdepartementet. Fotograf: Per Lillegaard.

Sandnessjøen krigsminnesamling

NROF avd Alstahaug har fra starten av foreningen i 1978 arbeidet for å etablere en krigsminnesamling på Midt- og Ytre Helgeland. Den tyske krigsmakt vurderte strekningen Rørvik-Bodø som en viktig strategisk del av Festung Norwegen. Hovedkvarteret for denne delen ble lagt til Seekommandant Sandnessjøen.



Flere hendelser og livet i krigsårene er dokumentert i tekst, bilder og materiell i samlingen og arrangert i stor eks-tysk ammunisjons-bunker i Festningsgata på Åsen.

Bilde fra samlingen: Polske fanger i leiren Åndvågen. Kilde: Røde Kors Geneve.



Krigsminner langs turstien på Åsen

Langs turstien på Åsen finnes en rekke minner fra andre verdenskrig, bl.a. bunker, skytegraver, og en kanon som er maken til de 4 som var plassert der 1940-4195 (SCK 34-kaliber 12,7 cm). De 4 skytsene/Åsen ble i 1952 overført til Bolærne fort – hvor de fortsatt står "musealt". Kanonen som nå står på Åsen ble plassert der 1. nov 2000. Gave fra Kystartilleriet og kom fra Fjøløy fort (Stavanger).

Bilde: Kanon på Åsen. Fotograf: I. Bildøy.



Festningsanlegg på Søvik

I 1941 begynte hæren å bygge sine egne hærskystbatterier i tillegg til den tyske marine. Totalt ble 143 tilsvarende batterier anlagt.

I juni 1941 ble det på Steiro (Søvik) anlagt ett kanonbatteri 4 stk, 10,5 cm franske kanoner. Det fikk betegnelsen **HKAR 974** og ble en del av Artillerigruppe Sandnessjøen. Skytset hadde skuddvidde 12 000 m som dekket en god del av Alstenfjorden. I tillegg ble 2 viktige støttepunkter på hhv/Gårdvik og Jæktvik gårdene satt opp i kraftige bunkersanlegg. For å utføre disse byggeprosjekter ble jugoslaviske krigsfanger brukt, og en fangeleir ble satt opp.

Piggtrådsperringer, personell- og stridsvognminer ble lagt ut i stort antall.

Minene ble nøye registrert i minekart. Når krigen var slutt ble tyskerne pålagt å fjerne alle miner. Ingen ble skadet i det arbeidet.

Bilde: Soldatkos i krigstid. Foto: Steinbjørn Mentzonis samling.



Bunker på Kariolhaugen

Regelbau 634, bunker er standard eks-tysk med køyplasser til 9 pers. I stålkuppelen er det 6 skyteskår. Denne bunkeren hadde skuddfelt langs stranda nedenfor, for å hindre mulig landgang.

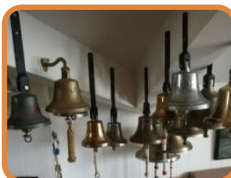
Bilde: Bunker Kariolhaugen. Fotograf: I. Bildøy.



BUNKER PÅ GÅRDVIK, SØVIK. FOTOGRAF: I. BILDØY

Historiske samlinger og arkiver

Gjenstandssamling og arkiv etter Det Helgelandske Dampskibsselskab;



Det Helgelandske Dampskibsselskab ble stiftet 1. juli 1867. Fra ca 1900 ble hovedkontoret lagt til Sandnessjøen. Selskapet var landsdelens eldste og drev kun med sjøverts trafikk frem til 1957, da selskapet for alvor kjøpte opp en rekke private bilruter. Navnet ble endret til Helgeland Trafikkselskap AS. I 1954 ble HTS etterhvert en stor ferjeoperatør i tillegg til bildrift og lokalbåtruter. Selskapets rutenett medvirket til at både bosetting og virksomhet opprettholdes i de mange lokalsamfunnene på midtre og ytre Helgeland. På det meste har selskapet sysselsatt ca 300 personer og vært ansett som en betydelig hjørnesteinsbedrift.

Bygningen og samlingen eies av Boreal. De er ikke forpliktet til å disponere rommet til samlingen. Bilde: Klokkegalleriet – «siste hilsen» fra fartøyer som ble avhendet/ solgt. Fotograf: Inge Bildøy.

Telemuseets lokalsamling; utstilt i Grønnbygget i kommunal eie



Telemuseet Sandnessjøen var en del av Telemuseets samling, før Telemuseet ble en del av Teknisk Museum i 2017. I oktober 2017 overtok Alstahaug historielag eierskap til samlingen. Samtidig begynte dialog med kommunen om mulig lagringsplass og deponeringskontrakt. Alstahaug kommune har tilbudt lagringsplass for deler av samlingen.

Utstillingen i Telemuseet skal belyse sammenhengen mellom telekommunikasjon og samfunnsutvikling, og utbygging av telekommunikasjonsnettet på Helgeland.

Grønnbygget ligger i Sandnessjøen sentrum og er en murbygning seksjonert i to deler. Grønnbygget var opprinnelig ei skole. I dag brukes lokalene til forskjellige kommunale tjenester. I andre etasje finnes Telemuseet i Sandnessjøen. Alstahaug historielag og andre frivillige har jobbet for å etablere et bymuseum i deler av Grønnbygget.

Bilde: Kystradiostasjon. Kilde: Telemuseet.

Tjøtta historielagets samling og museum



Tjøtta historielaget ble stiftet 28. 4. 1975.

Lagets samling ble i 1980 flyttet og utstilt i Tjøtta gamle skole fra 1893 – 94. Bygningen var en moderne skolebygg i sin tid med 2 klasserom og en leilighet i 2. etg. for læreren. Over 1300 gjenstander er registrert i samlingen.

Bilde: Fra utstillingen i gammelskolen. Foto: Rigmor Bosness.

Austbø gamle skole og bygdesamling



Den gamle skolen på Austbø hadde syv klasser i to klasserom en periode. Skolen hadde utedo. I dag brukes bygget som visningslokale for bygdesamlingen.

Bilde: Austbø gamle skole og bygdesamling. Fotograf: Anna Ehrhardt.

Samlingen til Helgeland Kraft, inkl. arkivmateriale; lagres i privateid kraftlagsbygningen på Sandes



Helgeland Kraft er i dag Helgelands største strømleverandør. Bedriften kan spore sin opprinnelse så langt tilbake som 1911, når man begynte å se på mulige løsninger for en felles forsyning av elektrisitet. I 1914 startet arbeidet med utbygging av kraftverk på Vega og i 1938 ble en arbeidsgruppe for Sør-Helgeland Kraftlag nedsatt. I 1946 ble Midt-Helgeland Kraftlag konstituert, og de to kraftlagene ble slått sammen i 1964. I 2014 ble foretaksnavnet endret til Helgeland Kraft.

Bilde: Ansatt ved Helgeland Kraft jobber med ledning. Kilde: Helgeland Kraft.



Samlingen til sykehuset, inkl. arkivmateriale; lagres på sykehuset

Sykehuset i Sandnessjøen med 26 sengeplasser ble tatt i bruk i 1926. Siden den tid har sykehuset vokst betydelig, og er i dag et regionalt sykehus for Ytre Helgeland. I dag er sykehuset i Sandnessjøen en del av Helgelandssykehuset.

Bilde: Sykehuset i Sandnessjøen. Fotograf: Anna Ehrhardt.



Samlingen til Tine, inkl. arkivmateriale; lagres i privateid meieribygning på Sandnes

TINEs røtter strekker seg tilbake til 1881 da den første meieriforeningen i Norge ble etablert. Fra 1973 ble Tine-merket brukt som logo i meierisamvirket. I 1982 ble distriktmeieriene etablert. Meieriet i Sandnessjøen ble etablert i 1995.

Bilde: Tine meieri i Sandnessjøen. Foto: Anna Ehrhardt.



M/S DEMRING, "BYGDERUTEBÅT" SANDNESSJØEN-HERØY. FOTOGRAF: PER LILLEGAARD. KILDE: DET HELGELANDSKE DAMBSKIPSSKAB – ARKIV.

Kulturminner knyttet til kystkultur (ny kategori)



Kystmiljø Sandnesvågen, inkl. område rundt kystlagets brygge

Kystmiljøet omfatter i dag et område rundt Sandnesvågen, der Moenbrygga er sentralt. Moenbrygga eies av Alstahaug Kystlag, som har lagt ned en stor innsats for å etablere et kulturminne om kystmiljøet. Alstahaug kommune er i dialog angående en regulering av området.

Bilde: Kystmiljøet Sandnesvågen. Fotograf: Anna Ehrhardt.



Kulturmiljø Skålvær (jfr. forvaltningsplan Skålvær); inngår også i et større område som Utvalgt Kulturlandskap av Landbruksdirektoratet (Området Blomsøy/Hestøysund/Skålvær)

Skålvær ligger lengst vest i Alstahaug kommune. Midt i leia mellom Herøy og Vega. Skålvær har en lang historie som handelssted på Helgeland, men mistet etter hvert sin betydning på siste halvdel av 1900-tallet.

Det er ingen fastboende på Skålvær lengre, men stedet er langt fra forlatt. En relativt stor frivillig innsats gjør at Skålvær fortsatt blomstrer på sin egen måte. Flere bygninger og anlegg er bevart og holdes ved like.

Bl.a. brukes hagen som tilhørte handelsstedet til arrangementer. Det var sannsynligvis Marianne Røring (1788- 1862) som tok initiativ til anlegging av hagen. Hun var gift med Frantz Røring (1784- 1846), som overtok handelsstedet på Skålvær i 1815. Fortsatt står noen av de minst 150 år gamle trærne. Lysthuset i hagen ble revet på 1970-tallet. Hagen har et areal på drøyt halvannet mål, og er delvis innhegnet med stakittgjerdje, fornyet i 1999. I dag er det plassert bord og benker i hagen og den er antagelig det eldste, og mest brukte kulturminnet på Skålvær.

Bilde: Utenfor den gamle hagen ved Skålvær gård. Fotograf: Arnt Johan Johansen.



Merking av farleder

Frem til 1950-tallet var båten hovedtransportmiddel langs Helgelandskysten. Også i dag er ferger og hurtigbåter avgjørende for ferdsel og båter spiller en stor rolle i livet langs kysten både i nærings sammenheng og som fritidssyssele.

Skjærgården med sine tusenvis av øyer og holmer bydde på utfordringer i navigering. Den gamle skipsleia var godt merket, for eksempel med varder. De gamle farledene gir mye kunnskap om livet, bosettingsmønstre og ferdsel før i tida.

Bilde: Varde i Skålværsundet. Fotograf: Arnt Johan Johansen.



Film om klippfiskbergene på Austbø av Per Lillegaard

Per Lillegaard (1915-1996), var en fotograf som bodde i mange år i Sandnessjøen. Han fikk sin første kamera i 1937, og var siden aktiv som fotograf. Per Lillegaard etterlot seg et stort antall fotografier og filmer. Helgeland Museum har deler av bildesamlingen, mens andre deler er i privat eie. Han er i dag spesielt kjent for sine bilder av hverdagslivet.

Bilde: Per Lillegaard på kontoret des'76. Kilde: Helgeland Museum.



M/S Gamle Helgeland

Båten er bygget i 1954. Den ble levert fra Stord verft til Helgeland Dampskipsselskap A/S den 8. juli 1954. Båten kostet 1,7 millioner kr. og var sertifisert for 135 passasjerer og gikk i trafikk til 1977. Da ble skipet solgt til Svolvær og omdøpt til «Lofothav». I 2003 ble skipet lagt ut for salg. Det ble stiftet en stiftelse for å kjøpe båten tilbake til Sandnessjøen. Båten ble kjøpt for kr. 1.8 millioner kr, finansiert ved lån og innsamling.

Planen var at båten skulle promotere reiselivet på Helgeland. Den ble omdøpt til MS «Gamle Helgeland». Det ble igangsatt arbeid for å få «Gamle Helgeland» vernet av riksantikvaren og tilbakeføre den utseendemessig til anno 1977 da den gikk ut av rutefart.

Bilde: M/S Gamle Helgeland. Foto: Alstahaug kommune.

DEL III

7. Prioriterte tiltak

Planen skal være et arbeidsverktøy for kommunen. Derfor er kapittelet organisert etter tiltakskategorier.

Alle planlagte tiltak som berører automatisk fredete kulturminner skal avklares eller eventuelt skje i samråd med Nordland fylkeskommune.

7.1 Formidling og tilrettelegging

En hovedmålsetting for Riksantikvarens satsing på kulturminneplaner er at planen skal bidra til å øke kunnskap om og interesse for kulturminner lokalt. Alstahaug kommune legger derfor stor vekt på tiltak som skal fremme denne målsettingen, som skilting, tilrettelegging og digital dokumentasjon/ formidling. Formidlings- og tilretteleggingstiltak skal ta utgangspunkt i kravet om universell utforming.

7.1.1 Skilting

Mange kulturminner er ikke kjent, fordi det finnes lite tilgjengelig informasjon og kulturminnene er ikke merket i landskapet. For å øke kunnskapen og bevisstheten om kulturminner, er derfor skilting av kulturminner et høyt prioritert tiltakskategori. Skilting av kulturminner som ikke er skiltet fra før, prioriteres. Ved behov kan det også vurderes å gi støtte til vedlikehold eller reparasjoner av eksisterende skilt-opplegg, som for eksempel tilrettelegging og skilting som ble gjort i Fotefar mot nord-prosjektet.

Skilting er en prosess som vil foregå over flere år. Midlene kan brukes som enkelttilskudd eller som egenandel for å sikre annen finansiering. Samarbeidsprosjekt prioriteres, for eksempel med foreninger eller friluftsråd. Dette kan medføre at en innimellom prioriterer kulturminner som ikke er oppført i listen nedenfor.

Tiltak:

- Ta i bruk «profilhåndboka fra friluftsrådet» som mal der det passer.
- Sette av kr 20 000,- per år i budsjettet for å gjennomføre skilt-prosjekt.

Kulturminner som prioriteres for skilting:

- Kulturminner langs turstien på Hestøy/Austbø/Blomsøy (sp. steingjerde ved den gamle kommunegrensen, Boplassen Toften, bautasteiner ved Storskaret)
- Ny Jord
- Krigsminner langs turstien på Åsen

- Bautasteiner «Emnet» og «Spøa», Tjøtta
- Festningsanlegg på Søvik
- Marmorbruddet på Offersøy
- Tjøtta kirkested
- Kull- og tjæremiler på Milanplataet eller på Blåbærhaugen
- Einangen husmannsplass
- Fjellsådemning
- Skjeggnes
- Grindfattjota
- Gruvedrift på Buøya
- Gammel sjøbunn på Breimo

7.1.2 Digital dokumentasjon

Det er et mål at alle prioriterte kulturminner skal dokumenteres og gjøres tilgjengelig digitalt. Det er videre et mål å oppmuntre frivillige til å legge ut kulturminner på kulturminnesok.no, for å gjøre enda flere digitalt tilgjengelig. Den digitale satsingen skal både bidra til dokumentasjon og bevaring av kunnskap, og er et viktig bidrag til formidling av kunnskap om kulturminner. Digitalisert materiale kan brukes av skoler, reiselivsaktører, årbokforfattere og andre.

Tiltak:

Det settes av kr 2 500,- hvert år som brukes som premie for oppføringer i kulturminnesøk. Premien skal utdeles gjennom kulturminnelotteri. Se vedlegg for nærmere beskrivelse av opplegget og kriterier.

7.1.3 Fysisk tilrettelegging

Enkelte kulturminner trenger tiltak for å gjøre dem tilgjengelig for publikum. I denne planperioden skal det fokuseres på fysisk tilrettelegging av kirkegården ved Søvik, tidligere sykehuskirkegård.

Tiltak:

- Sikring av adkomst og grunn til kirkegården ved Søvik.
- Inngå vedlikeholdsavtale for kirkegården ved Søvik.
- Utarbeide plan for opprusting og bruk av kirkegården ved Søvik.

7.2 Kulturminner med behov for dokumentasjon, avklaring av status o.l.

I dette kapittelet samles en rekke kulturminner som trenger avklaringer av forholdene, dokumentasjon eller liknende mindre tiltak. Tiltakene er ikke kostnadsintensive, men kan være tidskrevende. Derfor tas forbehold om samarbeid med frivillige. Tiltakene prioriteres fordi de kan være avgjørende for videre valg i fremtida.

Tiltak:

- Innspill til prosjektet om merking av kulturminner i området som inngår i prosjektet «Sandneselva mi» (for eksempel Sommerfjøsena)
- Innsamling av kunnskap og dokumentasjon om gamle ferdselsveier (for eksempel Botn – Sandnes, Opprinnelig klauv- og vognvei mellom Sandnes og Alstahaug, Sørra-Botn, jordveg i Blomsøy, langbergene mellom Langåsen og Sveåsen)
- Innsamling og dokumentasjon om hva som finnes av spor og kilder om merking av farleder
- Avklaring og dokumentasjon av autentisitet: Husmannsplassene i Blomsøyvalen
- Sikre rettigheter til bruk og lage formidlingsstrategi: Film om klippfiskbergene på Austbø av Per Lillegaard
- Avklaring av bruksområder. Fortsette samarbeid med kystlaget. Vurdering av hensynssone og bevaring av kulturmiljøet: Kystmiljø Sandnesvågen, inkl. område rundt kystlagets brygge
- Avklaring av eierforholdene og planer av forskjellige interessegrupper. Vurdering og eventuelt revidering av definert område og innholdet i kulturmiljøet: Kulturmiljø Gamle Sandnes
 - **Tilleggstiltak:** Avklaring hvorvidt den planlagte gang- og sykkelveien Sjøveien samsvarer med den gamle stien som fantes på samme området.

7.3 Prioriterte bevaringstiltak

Det finnes flere samlinger med gjenstander og arkiv som representerer viktige deler av historien og dokumenterer deler av Sandnessjøens utvikling som by. Samlingene er delvis i privat eie, delvis forvaltet av foreninger, og delvis lagret i kommunalt eide bygninger.

Prioriterte samlinger:

- Gjenstandssamling og arkiv etter Det Helgelandiske dampskipsselskap; bygningen og samlingen eies av Boreal, og de er ikke forpliktet å disponere rommet til samlingen
- Telemuseets lokalsamling; utstilt i Grønnbygget i kommunal eie
- Samlingen til Helgeland Kraft, inkl. arkivmateriale; lagres i privateid kraftlagsbygningen på Sandes
- Samlingen til sykehuset, inkl. arkivmateriale; lagres på sykehuset
- Samlingen til Tine, inkl. arkivmateriale; lagres i privateid meieribygning på Sandnes
- Sandnessjøen krigsminnesamling; utstilt i bunker på Åsen

Tiltak:

- Lage en plan for bevaring. Planen skal inkludere avklaring av eierforholdene, lagringsstatus, avtaler med private eiere om varsel ved endring av lagringsstatus
- Utarbeidelse av en kriseplan ved uforutsette hendelser, endringer i eierforhold, lagringsstatus, e.l..

7.4 Kulturminner som trenger mer helhetlig utredning og plan

I dette kapittelet behandles noen mer sammensatte kulturminner/ satsinger som trenger en oppfølging eller utarbeidelse av en plan før større tiltak kan iverksettes.

- Byhistorien og Sandnessjøens utvikling som by er en viktig del av kommunenes historie som omfatter mange kulturminner, både faste kulturminner som bygninger, løse som samlinger og immaterielle kulturminner. Her utpekes bl.a. samlingene som nevnes i forrige kapittel som viktige kilder. Byutviklingen kan også sees i en større sammenheng. Utviklingen fra maktsenter i vikingtiden til kommunesenter og kystens betydning for stedsvalget for industriutbyggingen kan settes i en historisk sammenheng. Per dagens dato finnes ikke en tilfredsstillende formidling av den historien.
 - Det finnes en rekke sterke frivillige initiativ som har tatt vare på sider av den historien, for eksempel initiativet til å bygge ut deler av Grønnbygget til

Bymuseum, Stiftelsen Gamle Sandnes, initiativet til å utvikle et kystkultursenter og mange andre.

Tiltak:

- Skriftlig avklaring om deler av Grønnbygget skal brukes til museale formål og presisering av avslaget på tidligere innsendt søknad angående bymuseum i Grønnbygget til Alstahaug historielag
- Vedtak om kommunens stilling til telemuseets fremtid og bevaring av telemuseets lokale samling
- Utredning av muligheter for bymuseum og museal formidling av byhistorien, med utgangspunkt i eksisterende bygninger og samlinger
- Forprosjekt som skisserer et formidlingskonsept og redegjør muligheter, utfordringer og estimerte kostnader ved utbygging som bymuseet for:
 - Grønnbygget
 - Meisfjordgården
 - Alternative forslag
 - Forprosjektet skal også åpne for dialog om muligheter å knytte til seg flere aktører som jobber med andre sider av stedets historie.
- Utarbeidelse av et prosjekt for bevaring og formidling av byhistorien med konkretisert fremdriftsplan

- Bunker på Kariolhaugen, typisk tysk bunker, der kommunen allerede har gjennomført tiltak og har ikke ubetydelige årlige driftskostnader uten at bunkeren er tilrettelagt for bruk.

Tiltak:

- Utarbeidelse av en plan for videre bruk
- Tiltak: Utarbeidelse av en prosjektbeskrivelse for tiltak/ tilrettelegging, som sikrer bærekraftig bruk og fornuftig ressursbruk

7.5 Viktige kulturmiljø med fortløpende engasjement

I dette kapitlet føres opp kulturmiljøer og noen enkelte kulturminner som utpekes som spesielt verdifulle uten at det er planlagt større nye tiltak. I de fleste tilfeller er kommunen allerede engasjert, eller det eksisterer et fortløpende behov for mindre tiltak eller bistand av mindre omfang.

Tiltak:

- Eksisterende engasjement og bistand fortsettes, eventuelt formaliseres dersom det er behov.
- De utpekte kulturmiljøene tas inn som hensynssoner i neste rullering av kommuneplanens arealdel eller i forbindelse med eventuell regulering av område.
- Utpekte kulturminner og kulturmiljø registreres i Askeladden når planen er vedtatt.

Kulturmiljø og kulturminner:

- Helleristninger på Tro (fem helleristningsfelt på Røøya, Flatøy og Tro, omfattet av hensynssone H_570-11 og 12)
- Kulturmiljø Tjøtta gård
- Kulturmiljø Skålvær (jfr. forvaltningsplan Skålvær); inngår også i et større område som Utvalgt Kulturlandskap av Landbruksdirektoratet (Området Blomsøy/Hestøysund/Skålvær)
- Jürgensen handelssted
- Tjøtta historielagets samling og museum
- Kulturmiljø Alstahaug (kirkested, museumsområde)
- Haugsnes (Kongshaugen)
- Austbø gamle skole og bygdesamling
- Kulturmiljø Blomsøy gaard
- Tjøtta internasjonale krigskirkegård og Tjøtta sovjetiske krigskirkegård
- MS «Gamle Helgeland»

7.6 Historisk verk for Alstahaug

Kulturminneplanen har som hovedmandat å bidra til bevaring av fysiske kulturminner, særlig bygninger. Alstahaug kommune har valgt å ha en satsing på dokumentasjon og formidling av kunnskap i planperioden. Det valget begrunnes med teorien om at kunnskap er vern, og tilgjengelighet av kunnskap vil øke interessen for bevaring av kulturminner.

Derfor ønsker kommunen også å fremme en intensjon om å realisere publisering av et historisk verk, selv om det ligger noe utenfor kulturminneplanens mandat.

Et viktig tema innenfor kommunens historie er skoler, utdanningsinstitusjoner og utdanningshistorie. I Alstahaug finnes en rekke kulturminner knyttet til en mangfoldig utdanningshistorie og forskjellige utdanningsinstitusjoner. Eksempler på kulturminner er: Hestøy skole, Tjøtta gamle skole, Grønnbygget, Folkebibliotek, arkiver og løse kulturminner knyttet til utdanningshistorie, yrkesutdanninger som for eksempel husmorskolen.

Prosjektet er estimert til en varighet på 3 år og kostnader på minst 3 millioner kroner. Det skal vurderes muligheter til å få ekstern støtte og veiledning, for eksempel hos Norsk Lokalhistorisk Institutt. Inntektene fra salg vil synliggjøres i neste planperiode.

Tiltak:

- I planperioden skal kommuneadministrasjonen utvikle et konsept og gjennomføre et prosjekt «Publisering av et historisk verk om Alstahaug kommune».
- Utdanningshistorien med de tilknyttede fysiske og immaterielle kulturminner foreslås som et særtema i arbeidet med historisk verk.



RESTAURERT JORDKJELLER OG HUS PÅ SKÅLVÆR. FOTO: ARNT JOHAN JOHANSEN.

8. Handlingsdel 2018 - 2023

År	Tiltak	Varighet	Ansvarlig	Estimert kostnadsramme
2018	Skilting (jf. kap. 7.1.1)	Fortløpende	Kultur	Kr 20.000,-
2018	Kulturminnelotteri (jf. kap. 7.1.2)	Fortløpende	Kultur	Kr 2.500,-
2018	Registrering av utpekte kulturminner i Askeladden	1-2 uker	Kultur	Kr 2.500,-
2018	Innspill til «Sandneselva mi» (jf. kap. 7.2 første punkt)	1 dag + evt. oppfølging	Kultur	Kr 1.000,-
2018	Formidlingsstrategi Lillegaard-film (jf. kap. 7.2 femte punkt)	1-3 uker	Kultur	Kr 5.000,-
2018	Avklaring eierskap og bruk Kystmiljø Sandnesvågen og Gamle Sandnes (jf. kap. 7.2 sjetten og sjuende punkt)	1-5 dager	Kultur	Kr 1.000,-
2018	Plan for bevaring og avklaring eierskap samlingene (jf. kap. 7.3) Kan føre til følgekostnader for eksempel til leie av bevaringslokaler. Prosjektet videreføres i 2019.	3 måneder	Kultur	Kr 15.000,-
2018	Avklaring om musealt bruk av deler av Grønnbygget (jf. kap. 7.4 andre punkt første underpunkt)	1-3 uker	Kultur og Rådmann	Kr 1.000,-
2018	Vedtak/ avklaring telemuseets samling og fremtid (jf. kap. 7.4 andre punkt andre underpunkt)	1-2 måneder	Kultur og Rådmann	Kr 5.000,-
2018	Plan for bruk bunker på Kariolhaugen (jf. kap. 7.4 tredje punkt)	1 måned	Kultur	Kr 30.000,-
2018	Rullering av planen og budsjettinnspill til neste år.	1-5 dager	Kultur	Kr 1.000,-
2018	Totale estimerte kostnader 2018			Kr 84.000,-
2019	Skilting (jf. kap. 7.1.1)	Fortløpende	Kultur	Kr 20.000,-
2019	Kulturminnelotteri (jf. kap. 7.1.2)	Fortløpende	Kultur	Kr 2.500,-
2019	Tilretteleggingstiltak Søvik gamle sykehuskirkegård (jf. kap. 7.1.3)	1-3 måneder	Kultur	Må utredes, ant. rundt kr 50.000,-
2019	Plan for bevaring og kriseplan for samlingene (jf. kap. 7.3) Kan føre til følgekostnader for eksempel til leie av	1-2 måneder	Kultur	Kr 15.000,-

	bevaringslokaler. Prosjektet videreført fra 2018.			
2019	Utredning museal formidling av byhistorien (jf. kap. 7.4 andre punkt tredje underpunkt)	1-2 måneder	Kultur	Kr 25.000,-
2019	Rullering av planen og budsjettinnspill til neste år.	1-5 dager	Kultur	Kr 1.000,-
2019	Totale estimerte kostnader 2019			Kr 113.500,-
2019	Tilleggs kostnad Historisk verk (kap. 7.6) – planlegging av prosjektet, eventuelt søknadsskriving. Oppstart av prosjektet.	1-2 måneder	Kultur	Kr 500.000,-
2020	Skilting (jf. kap. 7.1.1)	Fortløpende	Kultur	Kr 20.000,-
2020	Kulturminnelotteri (jf. kap. 7.1.2)	Fortløpende	Kultur	Kr 2.500,-
2020	Forprosjekt med kostnadsberegning for mulig bymuseum (jf. kap. 7.4 andre punkt fjerde underpunkt)	2-3 måneder	Kultur og Rådmann	Kr 30.000,-
2020	Utarbeidelse prosjekt/plan for bevaring og formidling av byhistorien (jf. kap. 7.4 andre punkt femte underpunkt) Prosjektet videreføres i 2021.	3-5 måneder	Kultur	Kr 50.000,-
2020	Rullering av planen og budsjettinnspill til neste år.	1-5 dager	Kultur	Kr 1.000,-
2020	Totale estimerte kostnader 2020			Kr 103.500,-
2020	Tilleggs kostnad Historisk verk (kap. 7.6)			Kr 1.000.000,-
2021	Skilting (jf. kap. 7.1.1)	Fortløpende	Kultur	Kr 20.000,-
2021	Kulturminnelotteri (jf. kap. 7.1.2)	Fortløpende	Kultur	Kr 2.500,-
2021	Dokumentasjon gamle ferdselsveier (jf. kap. 7.2 andre punkt) Forutsetter dugnadsinnsats av frivillige. Videreføres i 2022.	Fortløpende	Kultur og frivillige	Må utredes, ant. rundt kr 30.000,-
2021	Utarbeidelse prosjekt/plan for bevaring og formidling av byhistorien (jf. kap. 7.4 andre punkt femte underpunkt)	3-5 måneder	Kultur	Kr 50.000,-

	Prosjektet videreført fra 2020.			
2021	Rullering av planen og budsjettinnspill til neste år.	1-5 dager	Kultur	Kr 1.000,-
2021	Totale estimerte kostnader 2021			Kr 103.500,-
2021	Tilleggs kostnad Historisk verk (kap. 7.6)			Kr 1.000.000,-
2022	Skilting (jf. kap. 7.1.1)	Fortløpende	Kultur	Kr 20.000,-
2022	Kulturminnelotteri (jf. kap. 7.1.2)	Fortløpende	Kultur	Kr 2.500,-
2022	Dokumentasjon gamle ferdselsveier (jf. kap. 7.2 andre punkt) Forutsetter dugnadsinnsats av frivillige. Prosjektet videreført fra 2021.	Fortløpende	Kultur og frivillige	Må utredes, ant. rundt kr 90.000,-
2022	Rullering av planen og budsjettinnspill til neste år.	1-5 dager	Kultur	Kr 1.000,-
2022	Totale estimerte kostnader 2022			Kr 113.500,-
2022	Tilleggs kostnad Historisk verk (kap. 7.6)			Kr 500.000,-
2023	Skilting (jf. kap. 7.1.1),	Fortløpende	Kultur	Kr 20.000,-
2023	Kulturminnelotteri (jfr. kap. 7.1.2)	Fortløpende	Kultur	Kr 2.500,-
2023	Konsept for bevaring og formidling av utdanningshistorien i kommunen. (jf. kap. 7.4 første punkt) Forutsetter samarbeid med utdanningsinstitusjoner og frivillige. Foreslått videreført i ny planperiode.	1-2 måneder	Kultur	Kr 15.000,-
2023	Utarbeidelse av kulturminneplan for ny planperiode	Fortløpende	Kultur	Kr 100.000,-
2023	Totale estimerte kostnader 2023			Kr 147.500,-

9. Vedlegg

- Oversikt over innspill fra befolkningen
- Retningslinjer for kulturminnelotteri
- Temakart4A Utviklingsplan for Sandnessjøen sentrum
- Temakart med hensynssoner



TJØTTA KIRKE. FOTO: INGRID DJUPEDAL.